

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Vyriausybės posėdžių skyrius
2026 05 29*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA ŠIRVINSKAS PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 21243/17)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2019 m. liepos 23 d.

GALUTINIS

2019-10-23

Šis sprendimas yra galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje *Širvinskas* prieš Lietuvą
Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:
pirmininko Robert Spano,
teisėjų Marko Bošnjak,
Valeriu Grițco,
Egidijaus Kūrio,
Ivana Jelić,
Arnfinn Bårdsen,
Darian Pavli
ir *skyriaus kanclerio pavaduotojo* Hasan Bakırcı,
po svarstymo uždaramame posėdyje 2019 m. liepos 2 d.
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietis Dalius Širvinskas (toliau – pareiškėjas), 2017 m. kovo 8 d. Teismui pateikęs peticiją (Nr. 21243/17) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.
2. Pareiškėjui atstovavo Kaune praktikuojantis advokatas A. Gruodis. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo Vyriausybės atstovo pareigas neseniai pradėjusi laikinai eiti L. Urbaitė.
3. Pareiškėjas skundėsi, kad nacionalinių teismų sprendimai nustatyti jo dukros gyvenamąją vietą su jo buvusią žmoną pažeidė jo teises pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 14 straipsnį.
4. 2018 m. gegužės 29 d. peticija buvo perduota Vyriausybei.

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

5. Pareiškėjas gimė 1981 m. Karmėlavoje, Kauno rajone.
6. 2010 m. birželio mėn. pareiškėjas susituokė su I. 2010 m. rugsėjo mėn. jiems gimė dukra P. Iki 2013 m. lapkričio 9 d. jie gyveno pareiškėjo tėvų name Karmėlavoje.
7. 2013 m. lapkričio 9 d. apie 15 val. pareiškėjas paskambino į policiją ir pranešė, kad susipyko su žmona ir ši nusprendė išeiti iš namų, kartu pasiimdama dukrą. Pagal policijos pranešimą, atvykus į pareiškėjo namus nerasta jokių fizinio smurto požymių; pareiškėjas nurodė, kad žmona

keldama dukrą netyčia jam įdrėskė, bet nesukėlė jokio skausmo. Pareiškėjas ir jo žmona vienas kitam priekaištų neturėjo ir paprašė policijos nepradėti tyrimo.

8. Savo pareiškimuose Teismui pareiškėjas teigė, kad 2013 m. lapkričio 9 d. I. išsikraustė iš jų namų, kartu pasiimdama P. Pareiškėjas ir I. nesutarė, ar dukra turėtų vykti su I., ar likti su pareiškėju, todėl jis iškviėtė policiją, o pareigūnai liepė pareiškėjui leisti žmonai pasiimti dukrą. Pareiškėjas nurodymams pakluso. Jis su I. susitarė, kad P. gyvens su abiem tėvais pakaitomis, kol jie priims ilgalaikį sprendimą.

9. 2013 m. gruodžio 20 d. pareiškėjas kreipėsi į Kaišiadorių rajono savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyrių (toliau – Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba) su prašymu „paveikti jo žmonos elgesį“. Jis teigė, kad I. išsikraustė iš jų namų (žr. šio sprendimo 7 ir 8 punktus) ir kad jos prašymu jis savo noru nuvežė dukrą pas I. į Žiežmariuose, Kaišiadorių savivaldybėje, esantį jos butą. 2013 m. gruodžio 10 d. jie susitarė, kad pareiškėjas atsiims vaiką po dešimties dienų. Tačiau pareiškėjui atvykus į I. butą 2013 m. gruodžio 20 d., ši atsisakė išleisti P. vykti su pareiškėju. Jis taip pat nurodė, kad kartą paskambinęs I. telefonu, išgirdo P. verkiant ir tai jam sukėlė įtarimų, kad mergaitė galimai patiria psichologinį ir galbūt fizinį smurtą. Jis taip pat pareiškė, kad, praleidusi laiką su I., P. prašė jo daugiau nepalikti jos su I.

10. 2013 m. gruodžio 22 d. I. pateikė skundą policijai, kuriame nurodė, kad praėjusią dieną pareiškėjas atvyko į jos darbovietę ir agresyviai reikalavo, kad ji leistų jam pasiimti P. I. jam paaiškino, kad mergaitė serga, tačiau pareiškėjas grasino ją pasiimti, kol I. bus darbe. Vėliau I. sulaukė savo motinos skambučio, kuri jai pranešė, kad pareiškėjas įsibrovė į jos namus ir grasino pasiimti P. per prievartą. Buvo iškviesti policijos pareigūnai ir jie pareiškėjui nurodė, kad jis negali pasiimti vaiko, kol nėra I. I. nurodė, kad ji patiria nuolatinį psichologinį spaudimą ir jaučiasi nesaugi dėl pareiškėjo grasinimų atimti iš jos P.

11. 2013 m. gruodžio 23 d. pareiškėjas kreipėsi į Kaišiadorių vaiko teisių tarnybą, nurodydamas, kad 2013 m. lapkričio 9 d. jį, grįžusį namo po darbo, jo žmona užpuolė ir jam įdrėskė. Tai pamačiusi jų dukra pradėjo rėkti. Pareiškėjas teigė, kad jo žmonai dažnai pasireiškia pykčio protrūkiai ir kad ji anksčiau yra fiziškai smurtavusi prieš P. Tą dieną jis iškviėtė policiją, tačiau nusprendė neteikti oficialaus skundo, kad nesukeltų problemų I. Jis leido I. pasiimti vaiką, nes policijos pareigūnai jį suklaidino nurodydami, kad I. turi teisę tai padaryti (žr. šio sprendimo 7 ir 8 punktus).

Pareiškėjas taip pat teigė, kad 2013 m. gruodžio 20 d. pagal ankstesnį susitarimą su I. jis atvyko į jos butą pasiimti P., bet namuose nieko nebuvo. Kai jis paskambino I. į mobilųjį telefoną, ši liepė liautis prie jos priekabianti. Kitą dieną pareiškėjas nuvyko į I. motinos namus ir ten rado P. P. pribėgo prie jo verkdamas ir paprašė parvežti ją namo. Pareiškėjo nuomone, mergaitė atrodė liūdna, jos judesiai buvo lėti. Ji pasakė jam, kad ją užpuolė I. motinos šuo. I. motinai nesutikus leisti pareiškėjui pasiimti vaiką, jis iškviėtė policijos

pareigūnus, tačiau šie jam pasakė, kad be oficialaus skundo jie nieko negalės padaryti. Tada pareiškėjas nuvyko į I. darbovietę ir paprašė jos leidimo pasiimti vaiką, tačiau I. atsisakė.

Pareiškėjas teigė, kad, kaskart jam paskambinus I., ši atsisakydavo suteikti jam informacijos apie P., o fone jis dažnai girdėdavo P. verkiant. Be to, kaskart jam kalbant telefonu su P., ši šaukdavo ir prašydavo pasiimti ją namo. Tai išgirdusi I. pradėdavo šaukti ant mergaitės ir sakydavo, kad pareiškėjas nenori su ja gyventi.

Pareiškėjas paprašė Kaišiadorių vaiko teisių tarnybos imtis priemonių ir apsaugoti dukrą nuo I. Jis teigė, kad I. nesugeba valdyti savo emocijų, dažnai ant mergaitės rėkia ir kartais ją muša. Be to, ji trukdė pareiškėjui matytis su P. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad P. buvo pripratusi prie namų, kuriuose ji gyveno nuo gimimo iki tol, kol I. ją pasiėmė, ir kad I. vienašališkai pakeitė P. gyvenamąją vietą, o tai prieštarauja įstatymams. Be to, gyvenimo sąlygos naujame I. bute nebuvo tinkamos vaikui, o dėl I. darbo grafiko P. dažnai likdavo su I. motina. I. turėjo dar vieną dukrą iš ankstesnės santuokos, kurią prižiūrėjo I. motina, todėl pareiškėjui kilo abejonių dėl I. galimybių auginti jų dukrą.

12. Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba pranešė policijai apie pareiškėjo įtarimus dėl smurto prieš P. (žr. šio sprendimo 9 ir 11 punktus). Vėliau policija, neradusi įrodymų, kad I. smurtavo prieš vaiką, atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą.

13. 2013 m. gruodžio 23 d. Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba surengė susitikimą su pareiškėju ir I. Pastaroji teigė, kad neprieštarauja, jog pareiškėjas matytųsi su dukra, bet tik dalyvaujant pačiai I., nes pareiškėjas anksčiau bandė nuteikti P. prieš ją. Tačiau I. neleido pareiškėjui į savo namus atsivežti tėvų, nes, jos teigimu, I. ir pareiškėjas išsiskyrė dėl pareiškėjo tėvų. Buvo sutarta, kad pareiškėjas pasimatys su P. I. bute 2013 m. gruodžio 26 d.

Pareiškėjas Teismui teigė, kad 2013 m. gruodžio 26 d. jis atvyko pas I. į butą, bet nei I., nei P. ten nerado. Jis skambino I. ir siuntė jai SMS žinutes, bet jokio atsakymo negavo.

14. 2013 m. gruodžio 27 d. Kaišiadorių vaiko teisių tarnybos specialistas apsilankė I. bute. Specialistas nustatė, kad nors I. butas yra kuklus ir jį reikia šiek tiek atnaujinti, sąlygos gyventi vaikui jame tinkamos. P. ten jaučiasi laiminga, o jos santykiai su mama yra šilti ir nuoširdūs.

A. Vaiko laikinosios gyvenamosios vietos nustatymas ir kiti susiję procesai

15. 2013 m. gruodžio 30 d. I. kreipėsi į Kaišiadorių rajono apylinkės teismą su ieškiniu dėl santuokos nutraukimo. Ji paprašė teismo konstatuoti, kad santuoka iširo dėl pareiškėjo kaltės, nes, jos teigimu, pareiškėjas pradėjo gerti, nesirūpino šeima, nepasitaręs su ja daug kartų ėmė paskolas, o 2013 m. lapkričio 9 d. išmetė ją ir P. iš namų (žr. šio sprendimo 7 ir 8 punktus). Ji taip

pat prašė teismo nustatyti P. gyvenamąją vietą su ja, nustatyti pareiškėjo bendravimo su vaiku tvarką ir priteisti iš jo išlaikymą. Galiausiai I. paprašė teismo pritaikyti laikinąją apsaugos priemonę ir nustatyti laikinąją P. gyvenamąją vietą su ja, kol bus priimtas galutinis sprendimas byloje.

16. 2013 m. gruodžio 31 d. pareiškėjas taip pat kreipėsi į Kaišiadorių rajono apylinkės teismą su prašymu nustatyti P. gyvenamąją vietą su juo. Jis teigė, kad I., nepaisydama mergaitės išreikšto noro su juo matytis ir gyventi, neleido jam matytis su dukra. Jis tvirtino, kad I. dažnai šaukia ant P. ir kartais ją muša, o pareiškėjas P. niekada nėra nuskriaudęs vaiko. Jis pakartojo ankstesnius savo teiginius Kaišiadorių vaiko teisių tarnybai, įskaitant tai, kad 2013 m. lapkričio 9 d. jis leido I. pasiimti P., nes policijos pareigūnai jį suklaidino nurodydami, jog I. turi tokią teisę (žr. šio sprendimo 9 ir 11 punktus). Pareiškėjas taip pat teigė, kad nuo gimimo iki išvykimo su I. P. gyveno jo tėvų namuose ir buvo prie jų pripratusi, prisirišusi prie namuose kartu gyvenančių senelių. Jis teigė, kad namas labiau atitinka mergaitės poreikius ir yra arčiau darželio, kurį ji lanko, nei I. butas. Pareiškėjas tikino, kad dėl šių priežasčių mergaitė turėtų gyventi su juo. Tuo atveju, jei teismas atmestų jo prašymą, pareiškėjas prašė teismo nustatyti bendravimo su dukra tvarką. Jis taip pat paprašė teismo pritaikyti laikinąją apsaugos priemonę ir nustatyti P. laikinąją gyvenamąją vietą su juo, kol bus priimtas galutinis sprendimas. Galiausiai pareiškėjas paprašė teismo nepriimti sprendimų už akių (žr. šio sprendimo 72 punktą).

17. 2014 m. sausio 2 d. Žiežmarių seniūnijos specialistas apsilankė I. bute ir nustatė, kad sąlygos jame vaikui yra tinkamos. Šeimos aplankymo akte taip pat buvo nurodyta, kad 2014 m. sausio 2 d. P. pradėjo lankyti darželį Žiežmariuose ir kad seniūnija nėra gavusi jokių skundų dėl šeimos.

18. 2014 m. sausio 6 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas rašytinio proceso tvarka priėmė dvi atskiras nutartis dėl pareiškėjo ir I. prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones (žr. šio sprendimo 15 ir 16 punktus).

19. Teismas atmetė pareiškėjo prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, konstatuodamas, kad pagal vidaus teisę laikinoji apsaugos priemonė, kaip antai vaiko gyvenamosios vietos nustatymas, turi būti taikoma esant pakankamam pagrindui manyti, jog jos nesant kiltų pavojus vaiko teisėms ar interesams. Teismas taip pat pabrėžė, kad vaiko įprastinės gyvenamosios vietos pakeitimas gali jam padaryti socialinės ir psichologinės žalos. Teismas pareiškėjo teiginį, kad I. muša jų dukrą, laikė neįrodytu. Be to, jis nusprendė, kad nėra pagrindo konstatuoti, jog P. gyvenimas su I. koku nors būdu kenktų mergaitės teisėms ir interesams. Jis pažymėjo, kad nepaisant to, jog P. gyvena su mama, pareiškėjo teisė matytis su dukra ir dalyvauti ją auklėjant nėra ribojama. Teismas atkreipė dėmesį, kad 2013 m. gruodžio 23 d. pareiškėjas Kaišiadorių vaiko teisių tarnybai pateikė skundą, jog negali matytis su savo dukra (žr. šio sprendimo 11 punktą), tačiau priimant sprendimą skundas dar nebuvo išnagrinėtas, todėl nebuvo įmanoma daryti išvadų dėl jo pagrįstumo.

20. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas atskira nutartimi patenkino I. prašymą taikyti laikinąją apsaugos priemonę. Jis nurodė, kad P. gyvena su I. ir kad oficiali P. gyvenamoji vieta yra I. butas. Teismas konstatavo, kad „vaiko įprastinės gyvenamosios vietos pakeitimas ir emocinio ryšio su motina, su kuria jis gyvena nuo gimimo, nutraukimas“ bet kuriuo atveju sukeltų emocinius išgyvenimus ir padarytų vaikui socialinės ir psichologinės žalos“. Todėl teismas patenkino prašymą taikyti laikinąją apsaugos priemonę ir nusprendė, kad P. turėtų laikinai gyventi su I. Pareiškėjui buvo suteikta teisė matytis su dukra kas antrą savaitgalį, nuo šeštadienio ryto iki sekmadienio vakaro, ir iš jo priteistas išlaikymas – kas mėnesį po 400 litų, t. y. apie 116 eurų.

Nutartyje buvo nurodyta, kad ji priimta pareiškėjui apie nagrinėjimą nepranešus.

21. Pareiškėjas minėtas nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo (žr. šio sprendimo 18–20 punktus) apskundė. Jis teigė, kad Kaišiadorių rajono apylinkės teismas neteisingai nustatė, jog dukros įprastinė gyvenamoji vieta yra su I. Pareiškėjas tvirtino, kad P. nuo gimimo iki išvykimo su I. gyveno jo tėvų name ir kad pasiimdama ją I. pakeitė įprastinę gyvenamąją vietą be kito tėvo (t. y. pareiškėjo) sutikimo. Jis teigė, kad tokie vienašališki veiksmai prilygo piktnaudžiavimui tėvų teisėmis ir kad Kaišiadorių rajono apylinkės teismas šį piktnaudžiavimą įteisino. Pareiškėjas taip pat teigė, kad jo dukra nuo gimimo iki išvykimo su I. gyveno ne tik su motina, bet ir su tėvu (t. y. pareiškėju) ir kad emocinio ryšio praradimas su bet kuriuo iš tėvų jai būtų vienodai skaudus; taigi, teismas neturėjo būti palankesnis I. vien dėl to, kad ji yra vaiko motina. Pareiškėjas taip pat pakartojo savo pirminiame ieškinyje išdėstytus argumentus, kodėl P. turėtų gyventi su juo (žr. šio sprendimo 16 punktą). Galiausiai jis paprašė teismo pakeisti bendravimo su dukra tvarką ir leisti jam matytis su P. kiekvieną savaitgalį.

22. Savo atsiliepime į pareiškėjo skundą I. teigė, kad, prieš išsikraustydama iš namų, ji susitarė su pareiškėju, jog pasiims ir jų dukrą, ir kad jie niekada nesitarė, jog P. gyvenamoji vieta nuolatos keisis (žr. šio sprendimo 7 ir 8 punktus), nes toks nestabilumas pakenktų mergaitei. I. taip pat neigė neleidusi pareiškėjui matytis su dukra ir tvirtino, kad pareiškėjas nesilaikė Kaišiadorių rajono apylinkės teismo nurodytų laikinųjų apsaugos priemonių (žr. šio sprendimo 26, 27 ir 30 punktus). Nors I. pripažino, kad pareiškėjo tėvų namas buvo įprastinė P. gyvenamoji vieta nuo jos gimimo iki tėvų išsiskyrimo, I. teigė, kad P. buvo labiau prisirišusi prie motinos, o ne prie to namo ir kad ji greitai prisitaikė prie naujojo buto. Be to, I. atkreipė dėmesį, kad P. lanko netoliese esantį darželį (žr. šio sprendimo 17 punktą). Ji taip pat teigė, kad sąlygos jos bute yra tinkamos vaikui, kad ji gauna nuolatinį pajamų, o jos darbo grafikas yra pakankamai lankstus, kad ji galėtų tinkamai pasirūpinti P.

23. 2014 m. sausio 17 d. pareiškėjas kreipėsi į Kaišiadorių vaiko teisių tarnybą ir nurodė, kad I. ir toliau trukdo jam matytis su P. Jis tvirtino, kad 2013 m. gruodžio 26 d. jis pagal susitarimą atvyko į I. butą (žr. šio sprendimo 13 punktą), bet kitas to namo gyventojas jam pasakė, kad I. čia negyvena. Pareiškėjas tvirtino, kad, jo žiniomis, I. ir P. įsikėlė į tą butą tik 2014 m. sausio 2 d., o tai reiškė, kad anksčiau apie savo gyvenamąją vietą valdžios institucijoms ji melavo. Pareiškėjas taip pat teigė, kad I. nesilaiko bendravimo su dukra tvarkos, kurią nustatė teismas (žr. šio sprendimo 20 punktą). Jis tvirtino, kad šeštadienį, 2014 m. sausio 11 d., jis atvyko į I. butą, dieną anksčiau apie tai jai pranešęs, pasiimti mergaitės savaitgaliui. Tačiau durys buvo užrakintos, o I. nekėlė telefono, neatsakė į jo žinutes. Pareiškėjas taip pat teigė, kad pastatas, kuriame yra I. butas, yra prastos būklės ir kad pastate ir aplink jį jis matė girtų asmenų, todėl aplinka nėra tinkama vaikui.

24. 2014 m. sausio 20 d. Kauno apskrities vaiko teisių apsaugos skyrius (toliau – Kauno apskrities vaiko teisių tarnyba) Kaišiadorių rajono apylinkės teismui pateikė sąlygų pareiškėjo namuose įvertinimą. Jame teigiama, kad sąlygos namuose yra tinkamos vaikui gyventi ir atitinka vaiko interesus. Tarnyba neturėjo jokios informacijos, kad P. būtų neprižiūrėta ar kad jos tėvai su ja elgėsi netinkamai. Tačiau vertinime taip pat nurodyta, kad Kauno apylinkės vaiko teisių tarnyba negali pateikti galutinės išvados dėl to, su kuriuo iš tėvų vaikas turėtų gyventi, nes I. negyvena Kauno rajone ir tarnyba neturi apie ją reikiamos informacijos.

25. 2014 m. sausio 21 d. Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba pateikė Kaišiadorių rajono apylinkės teismui sąlygų I. bute vertinimą, kur buvo nustatyta, kad jos tinkamos vaikui gyventi. Vertinimo ataskaitoje taip pat įtraukti I. teiginiai, kad P. prisirišusi prie vyresniosios sesers R. (I. dukros iš ankstesnės santuokos) ir senelių iš mamos pusės. I. pripažino, kad P. myli ir senelius iš tėvo pusės, tačiau dėl konflikto tarp I. ir pareiškėjo ji kurį laiką su jais nesimatė. I. neabejojo, kad, išsprendus šį konfliktą, ji galės užtikrinti dažnesnius P. ir senelių iš tėvo pusės pasimatymus. Vertinimo ataskaitoje buvo prieita prie išvados, kad, įvertinusi visas reikšmingas aplinkybes, Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba neprieštarauja, jog teismas nustatytą P. gyvenamąją vietą su I.

26. 2014 m. sausio 20 d. pareiškėjas kreipėsi į Kauno apskrities vaiko teisių tarnybą su laišku, kad 2014 m. sausio 18 d. jis pasiėmė dukrą iš I. savaitgaliui, laikydamasis teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Kitą dieną, kai buvo numatyta, kad jis grąžins dukrą I., P. pradėjo verkti ir prašė jos nevežti atgal, nes I. ją skriaudžia. Pareiškėjas nurodė, kad turi garso įrašą, kuriame P. jam tai sako. Tada jis paskambino I. ir pranešė jai apie P. nenorą grįžti. I. paprašius pareiškėjo leisti jai pasikalbėti su P. telefonu, mergaitė atsisakė su ja kalbėtis ir vėl pradėjo verkti. I. apkaltino pareiškėją vaiko nuteikimu prieš ją ir grasino iškviesti policiją bei antstolį. Vėliau pareiškėjas paklausė P., kodėl ji nenorėjo vykti pas savo motiną, ir P. pareiškė, kad I. ją mušė per galvą. Pareiškėjo nuomone, mergaitė kenčia nuo

psichologinės įtampos ir patiria fizinį smurtą. Jis paprašė valdžios institucijų išduoti P. siuntimą pas psichologą, kad būtų įvertinta jos psichinė būklė.

27. Tą pačią dieną I. pateikė skundą Kaišiadorių vaiko teisių tarnybai ir Kauno apskrities vaiko teisių tarnybai, teigdama, kad pareiškėjas nesilaiko teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir atsisako grąžinti jai P. Ji teigė, kad pareiškėjas neatsiliepia telefonu ir neleidžia jai telefonu pasikalbėti su vaiku. I. paprašė valdžios institucijų nedelsiant susisiekti su pareiškėju ir įpareigoti jį grąžinti jai vaiką.

28. Tą pačią dieną Kauno apskrities vaiko teisių tarnyba išdavė P. siuntimą pas psichologą ir perdavė policijai pareiškėjo įtarimus dėl fizinio smurto (žr. šio sprendimo 26 punktą). Policija pradėjo ikiteisminį tyrimą, tačiau vėliau jį nutraukė, neradusi įrodymų, kad padaryta nusikalstama veika.

29. 2014 m. sausio 20 d. pareiškėjas taip pat kreipėsi į Kaišiadorių rajono apylinkės teismą su prašymu išaiškinti, kaip turėtų būti vykdoma jo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo (žr. šio sprendimo 18–20 punktus), atsižvelgiant į tai, kad vaikas atsisakė grįžti pas savo motiną ir nori gyventi su pareiškėju (žr. šio sprendimo 26 punktą). 2014 m. sausio 23 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas paaiškino, kad dėl sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo vykdymo pareiškėjas turėtų kreiptis į antstolį.

30. 2014 m. sausio 24 d. I. kreipėsi į Kaišiadorių rajono apylinkės teismą su prašymu įpareigoti pareiškėją grąžinti jai vaiką. 2014 m. sausio 27 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas įpareigojo pareiškėją nedelsiant grąžinti vaiką I.

31. 2014 m. sausio 27 d. I. kreipėsi į Kaišiadorių vaiko teisių tarnybą ir Kauno apskrities vaiko teisių tarnybą, nurodymą, kad pareiškėjas vis dar negrąžino P. ir neleido I. su ja pasikalbėti. Dėl to P. nelankė darželio ir praleido vizitą pas gydytoją. I. taip pat nurodė, kad pareiškėjas nepasitaręs su ja veža P. pas įvairius psichologus ir taip sukelia mergaitei emocinių išgyvenimų.

Tą pačią dieną pareiškėjas kreipėsi į Kaišiadorių vaiko teisių tarnybą ir nurodė, kad negrąžino P. I., nes vaikas vėl atsisakė pas ją grįžti. Jis teigė, kad 2014 m. sausio 21 ir 23 d. nuvežė dukrą pas psichologą pagal Kauno apskrities vaiko teisių tarnybos siuntimą (žr. šio sprendimo 28 punktą) ir kad mergaitė nurodė psichologui, kad motina ją skriaudžia ir buvo išvariusi iš namų. Pareiškėjas teigė, kad bandė įtikinti dukrą grįžti pas I., tačiau nenorėjo prievarta to daryti. Jis išreiškė viltį, kad jo žmona apsilankys pas psichologą ir jos elgesys su dukra pasikeis.

32. 2014 m. sausio 29 d. pareiškėjas, nepaisydamas to, kad P. atsisakė vykti pas savo motiną, paprašė antstolio perduoti P. I. nepadarant vaikui žalos. Tą dieną P. buvo perduota I.

33. 2014 m. vasario 4 d. pareiškėjas kreipėsi į Kaišiadorių rajono apylinkės teismą su prašymu, be kita ko, užtikrinti, kad P. ir toliau lankytųsi pas psichologus Kaune pagal Kauno apskrities vaiko teisių tarnybos siuntimą (žr. šio sprendimo 28 punktą). Jis teigė, kad siuntime paskirta dešimt

apsilankymų tam, kad psichologai galėtų priimti galutinę išvadą dėl P. emocinio ryšio su tėvais. Iki šiol įvyko keturi vizitai. Pareiškėjas išreiškė baimę, kad I. gali trukdyti P. toliau lankytis pas psichologus, nes jų preliminaros išvados parodė, kad P. prisirišimas prie pareiškėjo yra stiprus.

34. 2014 m. vasario 10 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas patenkino pareiškėjo prašymą dėl P. lankymosi pas psichologus Kaune. Teismas liepė I. užtikrinti P. lankymąsi pas psichologus Psichologinės paramos ir konsultavimo centre (viešojoje įstaigoje), kol šie galės galutinai nuspręsti dėl mergaitės emocinės būklės ir nuomonės.

35. Po to I. kreipėsi į Kaišiadorių rajono apylinkės teismą su prašymu iš dalies pakeisti minėtą nutartį (žr. šio sprendimo 34 punktą) ir leisti jai vesti P. pas psichologus Kaišiadoryse, o ne Kaune, nes tai būtų arčiau vaiko gyvenamosios vietos. Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba rekomendavo, kad P. lankytųsi pas psichologus Kaišiadorių rajono pedagoginėje-psichologinėje tarnyboje (toliau – Kaišiadorių psichologinė tarnyba). Atrodo, pareiškėjas neprieštaravo I. prašymui. 2014 m. vasario 26 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas patenkino I. prašymą ir įpareigojo ją užtikrinti, kad P. lankytųsi pas psichologus Kaišiadorių psichologinėje tarnyboje.

36. 2014 m. kovo 3 d. I. paprašė Kaišiadorių psichologinės tarnybos rekomendacijų, kaip jai ir pareiškėjui elgtis su dukra vykstant ginčui dėl jos gyvenamosios vietos. Nenustatytą dieną Kaišiadorių psichologinė tarnyba susitiko su I. ir P., o 2014 m. kovo 10 d. paskelbė toliau pateiktas išvadas. Po P. ir I. stebėjimo tarnyba konstatavo, kad jų santykiai ir bendravimas atitinka P. amžiui įprastą raidos lygį, nėra jokių požymių, kad P. patiria psichologinę krizę arba jaučia emocinius išgyvenimus ar agresiją bet kurio tėvų atžvilgiu. Išvadoje nurodyta:

„Tėvams primygtinai rekomenduojama... :

1. išspręsti ginčą dėl [P.] gyvenamosios vietos ir bendravimo teisių draugišku susitarimu vaiko gerovės labui;
2. kaip įmanoma labiau sumažinti neišvengiamą mergaitės patiriamą traumą dėl tėvų skyrybų, suteikiant jai jos amžių atitinkančią stabilią gyvenamąją aplinką ir užtikrinant, kad ji bendrautų su tėvu ir motina;
3. atsižvelgti į tai, jog [P.] amžiaus vaikų raidai (t. y. nuo pusės iki trejų metų) būdingas atsiskyrimo su mama nerimas;
4. [pripažinti, kad] siekiant išvengti krizinės reakcijos į skyrybas, kritiniu laikotarpiu (t. y. skyrybų proceso metu ir bent pusę metų po jų pabaigos) vienareikšmiškai būtina tenkinti [P.] poreikį gyventi su motina stabilioje fizinėje, emocinėje ir socialinėje aplinkoje;
5. apsaugoti [P.] nuo skyrybų proceso metu dažnai pastebimo sutuoktinių noro keršyti vienas kitam pasinaudojant vaiko bejėgiškumu ir poreikiu palaikyti emocinį ryšį su abiem tėvais.“

37. Pareiškėjas pateikė skundą vaiko teisių apsaugos kontrolieriui dėl Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvadų. Jis teigė, kad išvados yra šališkos

ir padarytos remiantis vien I. teiginiais (netiksliais) ir neįvertinus P. emocinio ryšio su pareiškėju. Visų pirma, pareiškėjas užginčijo tarnybos išvadas, kad P. „būdingas atsiskyrimo su mama nerimas“ ir kad „vienareikšmiškai būtina tenkinti P. poreikį gyventi su motina“ (žr. šio sprendimo 36 punktą), teigdamas, kad P. nukentėtų ne mažiau, jei būtų atskirta nuo tėvo.

Pareiškėjas taip pat pateikė skundą lygių galimybių kontrolieriui, kad Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvados diskriminavo jį, kaip P. tėvą, lyties pagrindu.

38. 2014 m. kovo 20 d. Psichologinės paramos ir konsultavimo centras, atsakydamas į pareiškėjo pateiktą prašymą, nurodė, kad iki tos dienos jis surengė penkis susitikimus su P. ir keletą susitikimų atskirai su pareiškėju ir I.. Nors P. akivaizdžiai myli abu tėvus, per visus susitikimus ji išreiškė norą gyventi su pareiškėju, o psichologai pastebėjo, kad ji labai prisirišusi prie jo. Centras savo laiške rekomendavo tęsti psichologinę pagalbą P.

39. 2014 m. balandžio 1 d. Kauno apygardos teismas rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pareiškėjo skundą dėl Kaišiadorių rajono apylinkės teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo (žr. šio sprendimo 18–20 punktus). Teismas atmetė apeliacinio skundo dalį dėl P. laikinosios gyvenamosios vietos nustatymo. Jo teigimu, pareiškėjas neįrodė, kad tai, jog P. gyvena su I., prieštarauja mergaitės interesams. Jis taip pat atkreipė dėmesį į valdžios institucijų išvadas, kad sąlygos I. bute tinkamos vaikui gyventi (žr. šio sprendimo 17 punktą). Teismas pabrėžė, kad tame proceso etape buvo nustatyta tik laikina vaiko gyvenamoji vieta, o nuolatinė bus nustatyta išnagrinėjus skyrybų bylą iš esmės. Tik tame etape bus nuspręsta, prie kurio iš tėvų mergaitė labiau prisirišusi ir kuri gyvenamoji vieta labiau atitiktų jos poreikius. Remdamasis P. konsultavusių psichologų išvadomis (žr. šio sprendimo 36 ir 38 punktus), teismas laikėsi nuomonės, kad tuo metu psichologai dar neturėjo galutinės išvados, prie kurio iš tėvų vaikas labiau prisirišęs, ir kad jie nustatė, jog dėl savo amžiaus P. nesugeba išreikšti, su kuriuo iš tėvų nori gyventi, ir jos nuomonė tikriausiai priklauso nuo jos tėvų. Tačiau teismas išplėtė pareiškėjo teises matytis su dukra, suteikdamas jam teisę susitikti su P. kas antrą savaitgalį, nuo penktadienio vakaro iki sekmadienio vakaro.

40. Po to pareiškėjas paprašė Kaišiadorių rajono apylinkės teismo dar labiau išplėsti jo teises matytis su dukra, bet teismas, išnagrinėjęs prašymą žodinio proceso tvarka 2014 m. gegužės 9 d., jį atmetė.

41. 2014 m. liepos 15 d. pareiškėjas kreipėsi į Kaišiadorių vaiko teisių tarnybą ir nurodė, kad P. telefonu jam pasakė, jog ją sumušė jos vyresnioji sesuo R. (I. dukra iš ankstesnės santuokos). Kitą dieną Kaišiadorių vaiko teisių tarnybos specialistas kartu su policijos pareigūnu apsilankė I. tėvų namuose, ten rado P. ir R. Jie pasikalbėjo su P. ir ši jiems pasakė, kad myli seserį ir kad ši jos nemušė. Po to I. pateikė skundą Kaišiadorių vaiko teisių tarnybai, kuriame nurodė, kad pareiškėjas neteisėtai apkaltino jos dukrą R. P. sumušimu. Tarnyba perdavė I. ir pareiškėjo pareiškimus Kaišiadorių

policijai, tačiau 2014 m. rugpjūčio 18 d. policija nusprendė nepradėti ikiteisminio tyrimo. Apklausę pareiškėją, I. ir R., policijos pareigūnai nerado įrodymų, kad R. smurtavo prieš P. Policija taip pat nusprendė, kad pareiškėjas nešmeižė R. tyčia, o tik pranešė valdžios institucijoms apie savo tikrus įtarimus.

42. 2014 m. rugpjūčio 27 d. Kaišiadorių psichologinė tarnyba išsiuntė Kaišiadorių rajono apylinkės teismui rašytinį paaiškinimą, kad 2014 m. kovo 10 d. išvados (žr. šio sprendimo 36 punktą) buvo padarytos atsižvelgiant į I. prašymą suteikti psichologinę pagalbą, tačiau jų tikslas nebuvo nustatyti P. nuomonę apie jos gyvenamąją vietą. Kaišiadorių psichologinė tarnyba taip pat nurodė neturinti įgaliojimų vertinti P. prisirišimą prie tėvų.

43. Vaiko teisių apsaugos kontrolierius, išnagrinėjęs pareiškėjo skundą dėl 2014 m. kovo 10 d. Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvadų (žr. šio sprendimo 36 ir 37 punktus), 2014 m. rugsėjo 30 d. pateikė savo pažymą. Kontrolierius pažymėjo, kad 2014 m. kovo 3 d. I. savo iniciatyva kreipėsi į Kaišiadorių psichologinę tarnybą ir kad, kontrolieriui pradėjus tyrimą, 2014 m. rugpjūtį tarnyba pranešė Kaišiadorių rajono apylinkės teismui nevertinusi P. prisirišimo prie tėvų, nes neturi tam įgaliojimų (žr. šio sprendimo 42 punktą). Kontrolierius konstatavo, kad Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba laiku neinformavo Kaišiadorių psichologinės tarnybos apie teismo nurodymus I. vežti P. pas psichologus (žr. šio sprendimo 34 ir 35 punktus). Kontrolierius taip pat nurodė, kad pagal atitinkamus teisinius dokumentus Kaišiadorių psichologinė tarnyba nėra įgaliota vertinti, su kuriuo iš tėvų vaikas turėtų gyventi įvykus skyryboms, todėl Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba neturėjo jai siųsti I. ir P. Kontrolieriaus nuomone, priimdamas 2014 m. vasario 26 d. sprendimą (žr. šio sprendimo 35 punktą), Kaišiadorių rajono apylinkės teismas neteisingai įvertino Kaišiadorių psichologinės tarnybos įgaliojimus. Kontrolierius atitinkamai nusprendė, kad teismas neturėjo priimti 2014 m. kovo 10 d. tarnybos išvadų (žr. šio sprendimo 36 punktą) kaip įrodymų. Kontrolieriaus nuomonė perduota Kaišiadorių rajono apylinkės teismui.

44. 2014 m. spalį ir lapkritį pareiškėjas pateikė keletą skundų Kaišiadorių vaiko teisių tarnybai, teigdamas, kad I. netinkamai rūpinasi P. sveikata ir neleidžia jam matytis su dukra ar kalbėtis su ja telefonu, pasiteisindama tuo, kad mergaitė serga. 2014 m. lapkričio 3 d. Kaišiadorių vaiko teisių tarnybos specialistai apsilankė I. namuose, o 2014 m. lapkričio 10 d. jie surengė susitikimą su pareiškėju ir I. savo kabinete. Per susitikimą I. neigė pareiškėjo kaltinimus. Susitikime taip pat dalyvavo P. gydytoja ir darželio direktorė. Jos patvirtino, kad P. yra sveika ir neserga dažniau nei dauguma jos amžiaus vaikų. Kaišiadorių vaiko teisių tarnyba apgailestavo, kad pareiškėjui ir I. nepavyko išspręsti nesutarimų, nes tokia situacija kenkia vaikui. Tarnyba rekomendavo I., kad, P. susirgus savaitgalį, kurį ji turi praleisti su pareiškėju, ir jei liga nėra rimta, pareiškėjas vis tiek galėtų pasiimti mergaitę, o jei

pareiškėjas negalėtų pasimatyti su P. dėl jos ligos, I. turėtų leisti pareiškėjui praleisti su vaiku kitą savaitgalį.

45. 2014 m. lapkričio 10 d. pareiškėjas paprašė Kaišiadorių rajono apylinkės teismo pakeisti bendravimo su dukra tvarką ir nurodyti, kad, jei P. turi praleisti savaitgalį su pareiškėju, bet jis dėl bet kokios priežasties negali pasiimti dukros, jis turėtų teisę pasiimti P. kitą savaitgalį. 2014 m. lapkričio 13 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas atmetė šį prašymą motyvuodamas tuo, kad dėl pareiškėjo prašymų tektų dažnai keisti P. gyvenamąją vietą, o toks stabilumo trūkumas pakenktų mergeitei. Teismas taip pat atkreipė dėmesį į Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvadą, kad, vykstant skyrybų procesui ir praėjus mažiausiai pusmečiui po jo, būtina užtikrinti P. poreikį gyventi su motina stabilioje fizinėje, emocinėje ir socialinėje aplinkoje ir kad P. amžiaus vaikų raidai būdingas atsiskyrimo nuo motinos nerimas (žr. šio sprendimo 36 punktą). Pareiškėjas nutartį apskundė, tačiau 2015 m. sausio 26 d. Kauno apygardos teismas skundą atmetė ir paliko galioti visą žemesnės instancijos teismo nutartį. Teismas pabrėžė, kad pareiškėjas negalėjo savaitgaliais pasimatyti su P. dėl vaiko ligos, o ne dėl to, kad I. bandė sutrukdyti jam pasimatyti su mergeite.

46. 2014 m. lapkričio 11 d. lygių galimybių kontrolierius išnagrinėjo pareiškėjo skundą dėl Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvadų (žr. šio sprendimo 36 ir 37 punktus). Jis rėmėsi vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus pažyma (žr. šio sprendimo 43 punktą), kurioje konstatuota, kad Kaišiadorių psichologinė tarnyba nevertino P. prisirišimo prie tėvų, nes neturėjo tam įgaliojimų, o jos išvados per klaidą perduotos Kaišiadorių rajono apylinkės teismui. Taigi, lygių galimybių kontrolierius nurodė, kad dėl to, kad Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvados negalėjo būti vertinamos kaip įrodymai teismo procese, jos negalėjo turėti įtakos pareiškėjo teisėms ar diskriminuoti jį lyties pagrindu.

47. Pareiškėjas lygių galimybių kontrolieriaus pažymą apskundė Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Jis tvirtino, kad teismai rėmėsi Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvadomis, taip pažeisdami jo teises ir diskriminuodami dėl lyties. 2015 m. lapkričio 3 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas atmetė pareiškėjo skundą. Jis konstatavo, kad nors Kaišiadorių rajono apylinkės teismas ir Kauno apygardos teismas savo nutartyse iš tiesų rėmėsi Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvadomis (žr. šio sprendimo 39 ir 45 punktus), tai neturėjo įtakos lygių galimybių kontrolieriaus pažymos teisėtumui, nes pareiškėjas galėjo ginti savo teises apskūsdamas šias teismo nutartis.

48. 2015 m. lapkritį pareiškėjas pateikė keletą skundų Kaišiadorių vaiko teisių tarnybai, teigdamas, kad I. naudoja fizinį ir psichologinį smurtą prieš P. ir kad gydytojai bei darželio darbuotojai jam teikė melagingą informaciją apie dukrą. Tarnyba perdavė pareiškėjo skundus Kaišiadorių policijai, tačiau ši atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą teigdama, kad nėra pagrindo konstatuoti, jog buvo padaryta nusikalstama veika.

B. Vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos nustatymas

49. 2014 m. kovo 7 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas surengė posėdį dėl pareiškėjo ir I. skyrybų bylos esmės. Jis nusprendė, kad tiek pareiškėjo, tiek I. dalyvavimas teismo posėdyje yra privalomas. Kadangi nė vienas iš jų neatvyko, teismas nusprendė surengti kitą posėdį 2014 m. gegužės 6 d.

50. Teismas surengė tolesnius posėdžius 2014 m. gegužės 6 d., birželio 6 d., liepos 17 d. ir rugsėjo 3 d., juose apklausė įvairius liudytojus, išnagrinėjo dokumentinius įrodymus bei šalių pateiktus prašymus.

51. 2014 m. spalio 22 d. vykusiame teismo posėdyje teismas patenkino pareiškėjo prašymą, kad teismo paskirtas psichologas apklaustų P. ir nustatytų jos prisirišimą prie abiejų tėvų. Jis įpareigojo šalis iki 2014 m. lapkričio 3 d. pateikti psichologui savo klausimus.

52. 2014 m. lapkričio 5 d. teismas persiuntė pareiškėjo ir I. pateiktus psichologui klausimus. Bylos nagrinėjimas buvo atidėtas, kol bus gauta psichologo išvada.

53. 2015 m. kovo 18 d. teismo paskirta psichologė apžiūrėjo P. ir 2015 m. balandžio 30 d. pateikė savo išvadą. Joje teigiama, kad P. per jauna, kad galėtų turėti savarankišką nuomonę dėl savo gyvenamosios vietos, ir kad ją labai lengvai gali paveikti artimiausi žmonės. Nors P. iki galo nesupranta tėvų konflikto, jis kelia jai nerimą, todėl ji nenori atsakinėti į susijusius su tuo klausimus. Mergaitė išreiškia šiltus jausmus abiem savo tėvams, yra prie jų prisirišusi ir su abiem jaučiasi saugi. Ji neigė patyrusi kurio nors tėvo fizinį smurtą. P. akivaizdžiai trūksta tėvo (pareiškėjo) ir namo, kuriame ji augo pirmuosius savo gyvenimo metus. Ji norėtų praleisti daugiau laiko su savo tėvu, jaučiasi laiminga jį išvydusi, liūdna, kai reikia išsiskirti. Vis dėlto P. nemalonu rinktis iš tėvų ir ji labiausiai norėtų, kad jie visi vėl gyventų kartu.

Anot psichologės, P. jau priprato prie savo dabartinės gyvenamosios vietos (I. buto) ir darželio, todėl psichologė nerekomenduotų vėl keisti mergaitės gyvenamąją vietą, nes tai pakenktų mergaitės poreikiui turėti stabilią ir saugią aplinką. Psichologė pabrėžė, kad mergaitei trūksta tėvo, todėl būtina užtikrinti, kad ji galėtų su juo matytis dažnai ir nepertraukiamai. Be to, siekiant apsaugoti geriausius vaiko interesus, svarbu sukurti stabilumą jos gyvenime ir kiek įmanoma neįtraukti jos į tėvų nesutarimus.

Psichologės išvados pateiktos Kaišiadorių rajono apylinkės teismui 2015 m. gegužės 5 d.

54. 2015 m. gegužės 26 d. teismas nusprendė atnaujinti skyrybų bylos nagrinėjimą. Jis surengė posėdį 2015 m. birželio 25 d. ir nusprendė surengti kitą posėdį 2015 m. rugsėjo 10 d., po teisėjo ir advokatų atostogų. Tą dieną, išklauses galutinius šalių argumentus, teismas paskelbė, kad priims sprendimą 2015 m. rugsėjo 30 d.

55. 2015 m. rugsėjo 30 d. teismas nusprendė atnaujinti bylos nagrinėjimą iš esmės, remdamasis tuo, kad šalys nepateikė pakankamai dokumentų,

kuriuose būtų išsamiai nurodyta jų esama finansinė padėtis ir skolos vienas kitam. Teismas nurodė šalims iki 2015 m. lapkričio 2 d. pateikti atitinkamus dokumentus ir numatė tą dieną surengti posėdį.

56. 2015 m. lapkričio 2 d. posėdyje teismas išnagrinėjo naujus dokumentus, išklausė galutinius šalių argumentus ir baigė nagrinėti bylą iš esmės. Jis paskelbė sprendimą priimsiąs 2015 m. lapkričio 18 d.

57. 2015 m. lapkričio 18 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas priėmė sprendimą skyrybų byloje. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas ir I. kaltino vienas kitą piktnaudžiavimu alkoholiu, fiziniu smurtu ir nesirūpinimu šeima, tačiau remdamasis turima informacija jis nusprendė, kad abi šalys vienodai atsakingos dėl santuokos iširimo.

58. Priimdamas sprendimą dėl gyvenamosios vietos, teismas pažymėjo, kad P. nuo 2013 m. lapkričio 9 d. gyvena su I. ir lanko šalia esantį darželį. Vietos vaiko teisių tarnybos apžiūrėjo I. butą ir nustatė, kad jis tinka vaikui gyventi, nėra jokių požymių, kad gyvenimas su I. P. kaip nors kenktų (žr. šio sprendimo 14, 17 ir 25 punktus). Teismas taip pat rėmėsi teismo paskirtos psichologės išvadomis, kuriose nustatyta, kad P. vienodai prisirišusi prie abiejų tėvų, tačiau yra per jauna, kad galėtų išreikšti savarankišką nuomonę, su kuriuo iš jų nori gyventi. Mergaitė prisitaikė prie naujos gyvenamosios vietos pas mamą ir naujo darželio, o psichologė rekomendavo šių vietų nebekeisti, nes jos amžiaus vaikui labai svarbus stabilumas (žr. šio sprendimo 53 punktą). Atsižvelgdamas į šias išvadas, teismas nusprendė, kad tai, jog mergaitė dvejus metus gyveno su I., yra „ypač svarbi aplinkybė“, ir pabrėžė, kad, pakeitus jos gyvenamąją vietą, ji gali patirti socialinę ir psichologinę žalą (žr. šio sprendimo 75 ir 76 punktus). Teismas nurodė, kad nors abu tėvai gali užtikrinti tinkamas P. raidos ir auklėjimo sąlygas ir kad nors ji prisirišusi prie abiejų tėvų, nėra būtino ir neišvengiamo pagrindo keisti jos dabartinę gyvenamąją vietą. Todėl teismas nustatė P. gyvenamąją vietą su I.

59. Teismas taip pat pabrėžė, kad tėvas, su kuriuo gyvena vaikas, neturi teisės kliudyti kitam tėvui matytis su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant. Teismas nusprendė, kad pareiškėjas turi teisę matytis su savo dukra kas antrą savaitgalį, nuo šeštadienio ryto iki sekmadienio vakaro. Jis taip pat priteisė iš pareiškėjo išlaikymą – po 200 EUR kas mėnesį.

60. Toje pačioje nutartyje teismas padalijo pareiškėjui ir I. jų santuokinį turtą ir atsakomybę už skolas jų kreditoriams.

61. Pareiškėjas nutartį apskundė. Jis teigė, kad teismas neteisingai konstatavo, jog I. butas tapo įprasta P. gyvenamąja vieta, kuri neturėtų būti keičiama. Pareiškėjas tvirtino, kad jo tėvų namas, kuriame P. gyveno nuo gimimo iki išsikraustymo su I., liko įprasta gyvenamąja vieta ir kad ji buvo išvežta iš šių namų vienašališkais I. veiksmais, kuriuos ji atliko piktnaudžiaudama tėvų teisėmis (žr. šio sprendimo 7 ir 8 punktus). Jis teigė, kad pirmosios instancijos teismas nustatė P. gyvenamąją vietą su I. iš esmės dėl to, kad P. jau gyveno su I. po to, kai buvo priimta ankstesnė nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių (žr. šio sprendimo 18–20 punktus), ir kad

laikinosios apsaugos priemonės faktiškai tapo nuolatinėmis. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad teismas nepasisakė dėl jo argumentų, kodėl vaikas turėtų gyventi su juo (žr. šio sprendimo 16 punktą). Jo teigimu, iš psichologų išvadų ir liudytojų parodymų matyti, kad P. yra labiau prisirišusi prie jo nei prie I. ir kad nori gyventi su pareiškėju. Pareiškėjas taip pat teigė, kad teismas neatsižvelgė į I. asmenybę ir elgesį, pavyzdžiui, trukdymą leisti pareiškėjui matytis su mergaite ir į tai, kad I. dukra iš ankstesnės santuokos su ja negyveno. Pareiškėjas taip pat paprašė išplėsti jo bendravimo su dukra teises ir sumažinti iš jo priteistą išlaikymą.

62. 2016 m. gegužės 10 d. Kauno apygardos teismas nusprendė atnaujinti įrodymų, susijusių su sprendimu dėl gyvenamosios vietos, nagrinėjimą. 2016 m. rugpjūčio 18 d. jis surengė posėdį.

63. 2016 m. rugsėjo 8 d. Kauno apygardos teismas iš dalies pakeitė žemesnės instancijos teismo nutartį. Jis pritarė visoms išvadoms dėl gyvenamosios vietos (žr. šio sprendimo 58 punktą) ir nurodė, kad pareiškėjas nepateikė jokių įrodymų, jog „dukros įprastinės gyvenamosios vietos pakeitimas atitiktų jos interesus“. Vis dėlto teismas išplėtė pareiškėjo bendravimo tvarką, suteikdamas jam teisę matytis su dukra kas antrą savaitgalį, nuo penktadienio vakaro iki sekmadienio vakaro, taip pat matytis su ja per tam tikras valstybines šventes ir praleisti su juo dalį vasaros atostogų.

64. Pareiškėjas pateikė kasacinį skundą, kuriame pakartojo argumentus dėl vaiko gyvenamosios vietos, kuriuos kėlė savo ankstesniuose reikalavimuose ir skunduose (žr. šio sprendimo 16, 21 ir 61 punktus). Jis taip pat skundėsi dėl to, kad teismuose, kurie nagrinėjo prašymus dėl minėtų laikinųjų apsaugos priemonių, nebuvo surengti posėdžiai žodinio proceso tvarka (žr. šio sprendimo 18–20 punktus). Pareiškėjas teigė, kad jo dukros laikinoji gyvenamoji vieta, nustatyta nagrinėjant prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių, nulėmė vėlesnį sprendimą dėl jos nuolatinės gyvenamosios vietos, t. y. P. gyvenamoji vieta buvo nustatyta su I. tik todėl, kad P. jau gyveno su I. (žr. šio sprendimo 58 punktą). Todėl pareiškėjas teigė, kad, nustatant laikinasias apsaugos priemones, jam buvo svarbu būti apklaustam asmeniškai. Jis taip pat skundėsi, kad yra diskriminuojamas lyties pagrindu ir kad teismai vertina I. palankiau vien dėl to, kad ji yra mergaitės motina. Pareiškėjas nurodė, kad konstatuota, jog tiek jis, tiek I. gali užtikrinti jų dukrai tinkamas gyvenimo sąlygas, tačiau teismai manė, kad vaikas turėtų gyventi su I., ir pareiškėjui užkrovė įrodinėjimo, kad yra priešingai, naštą.

65. 2016 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsisakė priimti pareiškėjo kasacinį skundą, nurodydamas, kad jame nekeliami svarbūs teisiniai klausimai.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Konstitucinės ir įstatymų nuostatos

66. Konstitucijos 38 straipsnio atitinkamose dalyse nustatyta:

„Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas.

Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę.

<...>

Sutuoktinių teisės šeimoje lygios.

Tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. <...>“

67. Civilinio kodekso 3.156 straipsnyje nustatyta, kad tėvo ir motinos teisės ir pareigos savo vaikams yra lygios. Ši nuostata galioja nepaisant to, kad vaiko gyvenamoji vieta nustatyta teismo sprendimu su vienu iš tėvų

68. Civilinio kodekso 3.174 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas ginčą išsprendžia vadovaudamasis geriausiais vaiko interesais, atsižvelgdamas į vaiko norą. Į vaiko norą gali būti neatsižvelgiama tik tuo atveju, kai vaiko noras prieštarauja jo geriausiems interesams. 3.174 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pasikeitus aplinkybėms ar vienam iš tėvų, su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, atidavus vaiką auginti ir gyventi kartu su kitais asmenimis, antrasis iš tėvų gali reikšti pakartotinį ieškinį dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo.

69. Civilinio kodekso 3.170 straipsnio 1 ir 4 dalyse nustatyta, kad tėvas ar motina, negyvenantys kartu su vaiku, turi teisę ir pareigą bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant, o antrasis iš tėvų neturi kliudyti tai daryti.

70. Civilinio kodekso 3.65 straipsnyje nustatyta, kad skyrybų bylą nagrinėjantis teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones, atsižvelgdamas į geriausius sutuoktinių ar nepilnamečių vaikų interesus. Viena iš priemonių yra nustatyti vaikų laikinąją gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų.

71. Civilinio proceso kodekso 147 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teismas klausimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo priima rašytinio proceso tvarka.

72. Civilinio proceso kodekso 378 straipsnyje nustatyta, kad šeimos bylose teismas neturi teisės priimti sprendimą už akių.

73. Civilinio proceso kodekso 376 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šeimos bylas nagrinėjantis teismai turi teisę savo iniciatyva rinkti įrodymus, kuriais šalys nesiremia, jeigu, jų nuomone, tai yra būtina siekiant teisingai išspręsti bylą.

B. Nacionalinių teismų praktika

74. 2014 m. vasario 19 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-138/2014 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, remdamasis ankstesne savo praktika, išdėstė bendruosius vaiko gyvenamosios vietos nustatymo su vienu iš tėvų principus:

„CK 3.156 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad tėvai turi lygias teises ir pareigas savo vaikams, nesvarbu, gimė vaikas susituokusiems ar nesusituokusiems tėvams, jiems santuoką nutraukus, teismui pripažinus ją negaliojančia ar tėvams gyvenant skyrium. Tai reiškia, kad net ir nesusituokę ar negyvendami kartu, tėvai privalo susitarti dėl tėvų valdžios įgyvendinimo savo vaikams sąlygų ir yra vienodai atsakingi už vaiko auklėjimą ir tinkamų jo raidos sąlygų sudarymą. Visi su vaikų auklėjimu susiję klausimai sprendžiami bendru tėvų sutarimu. Tik tuo atveju, jeigu tėvai nesusitaria, ginčijamą klausimą sprendžia teismas (CK 3.165 straipsnio 3 dalis). Vienas iš tokių teismo kompetencijai priskirtinų spresti klausimų – vaiko gyvenamosios vietos nustatymas, kai tėvai gyvena skyrium ir nesutaria, su kuriuo jų turėtų gyventi nepilnametis vaikas (CK 3.169 straipsnio 2 dalis). Teismas, sprenddamas vaiko gyvenamosios vietos nustatymo klausimą, turi vadovautis vaiko interesais ir atsižvelgti į jo norą (CK 3.174 straipsnio 2 dalis). Vaiko interesai – esminis kriterijus, lemiantis teismo išvadas dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo. Jis grindžiamas nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų garantuojamu prioritetinės vaiko teisių bei interesų apsaugos ir gynimo principu (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalis, CK 3.3 straipsnio 1 dalis, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punktas), kuris reiškia, kad, sprendžiant visus su vaikais susijusius klausimus, visų pirma turi būti atsižvelgiama į jų interesus

<...>

Teisėjų kolegija pažymi, kad teismas, sprenddamas vaiko gyvenamosios vietos nustatymo klausimą, be kitų aplinkybių, turi įvertinti kiekvieno iš tėvų pastangas bei galimybes užtikrinti teisės normose įtvirtintų pagrindinių vaiko teisių ir pareigų įgyvendinimą, kiekvieno tėvo šeimos aplinkos sąlygas. Aiškindamasis šeimos aplinkos sąlygas, teismas turi nustatyti vaiko santykius su kiekvienu iš tėvų, šių dorovinius ir kitokius asmenybės bruožus, požiūrį į vaiko auklėjimą, augimą ir tobulėjimą, dalyvavimą jį išlaikant ir prižiūrint iki ginčo atsiradimo, galimybes sudaryti jam tinkamas gyvenimo, auklėjimo ir raidos sąlygas (įvertinant tėvų darbo pobūdį, darbo režimą, turtinę tėvų padėtį) ir kt. <...> Vaiko interesus kiekvienoje byloje būtina individualizuoti <...> Juos pirmiausiai nulemia teigiama vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės, raida, jo poreikiai turėti saugią asmeninę (tiek fizine, tiek socialine prasme) aplinką, kurioje jis galėtų būti, užsiimti jam reikalingais dalykais, žaisti, lavinti savo gabumus, būti apsaugotas nuo suaugusiųjų kasdienių rūpesčių ir pan. <...>

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad, sprendžiant dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, vieno iš tėvų geresnės materialinės sąlygos, kai antrojo jos taip pat pakankamos, negali turėti lemiamos reikšmės; svarbu yra tai, kad kito iš tėvų atitinkamai materialiai remiamas vaikas galėtų deramai augti ir tobulėti.“

75. 2013 m. balandžio 26 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-269/2013 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, remdamasis ankstesne savo praktika, išplėtojo aplinkybes, kuriomis gali būti pakeistas sprendimas nustatyti vaiko gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų:

„Teismo sprendimas dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo neįgyja *res judicata* galios <...> Civilinio kodekso 3.169 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad, pasikeitus aplinkybėms <...>, kitas tėvas gali pateikti prašymą priimti naują sprendimą dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, pasisakant šios normos aiškinimo ir taikymo klausimais, nurodyta, kad, pareiškus ieškinį dėl vaiko gyvenamosios vietos su vienu iš tėvų pakeitimo, antrasis iš tėvų turi įrodyti, kad iš esmės pasikeitė aplinkybės, dėl kurių buvo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta su vienu iš tėvų ar vaikas buvo atiduotas gyventi kartu su kitais asmenimis <...> Koks aplinkybių, dėl kurių buvo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta su vienu iš tėvų, pasikeitimas vertintinas kaip esminis, t. y. sudarantis pakankamą pagrindą spręsti klausimą dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konkrečiai neapibrėžiama, tačiau pateikiama jo pavyzdžių: tėvo, su kuriuo gyvena vaikas, elgesio, materialiosios padėties pasikeitimas, pablogėjęs vaiko auklėjimas, kito iš tėvų materialiosios padėties pagerėjimas <...>; vaiko norų pasikeitimas (atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandumą) <...>; kitos aplinkybės, dėl kurių esminio pasikeitimo sprendžiama kiekvienoje konkrečioje byloje. Pažymėtina, kad tais atvejais, kai reikalaujama nustatyti vaiko gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų, su kuriuo vaikas iki reikalavimo pareiškimo kartu negyveno, keičiant vaiko šeimos aplinką būtina nustatyti, jog esanti aplinka jam tapo nesaugi, nebeatitinka reikalavimų sveiko vaiko normaliam vystymuisi, o tokia aplinka jam būtų sukurta pakeitus vaiko gyvenamąją vietą nustatant ją su kitu iš jo tėvų. <...> Aplinkos, kurioje gyvena vaikas, stabilumas yra reikšmingas vaiko psichologinei būklei įtaką turintis veiksnys, todėl kai vaikas daugiau kaip vienerius metus gyvena tam tikroje aplinkoje, jos pakeitimo galimybė turi būti įvertinama ypač atidžiai.

Pažymėtina, kad, sprendžiant dėl to, ar esanti aplinka užtikrina vaiko poreikius, jo galimybes sveikai augti ir vystytis, būtina, be kita ko, atsižvelgti į bendruosius vaiko gyvenamosios vietos nustatymo su vienu iš skyriumi gyvenančių tėvų kriterijus. <...> Pažymėtina, kad teismo sprendimo negali nulemti tėvų lytis, t. y. teismas negali suteikti tėvui ar motinai privilegijų, spręsdamas jų ginčą dėl to, su kuriuo iš jų nustatytina vaiko gyvenamoji vieta<...>“

76. 2013 m. sausio 18 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-153/2013 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, remdamasis ankstesne savo praktika, išdėstė bendruosius principus, kada vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta keičiama:

„Sprendžiant skyrium gyvenančių tėvų ginčą dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo <...> <...> teismui būtina įvertinti aplinką, kurioje vaikas gyvena teismo sprendimo priėmimo momentu, jos tinkamumą vaiko vystymuisi ir nustatyti, ar yra būtinas vaiko interesams šios aplinkos keitimas. Aplinkos keitimas vaikui sukelia emocinių išgyvenimų, gali padaryti tam tikrą socialinę, psichologinę žalą. Tarptautinės ir nacionalinės teisės normos užtikrina vaiko šeimos aplinkos apsaugą ir, nesant būtino reikalingumo bei aiškaus, pakankamo pagrindo, nenumato vaiko šeimos aplinkos keitimo. Stabilios vaiko aplinkos užtikrinimo poreikis atsispindi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) taikymo (žr., *mutatis mutandis, Neulinger ir Shuruk prieš Šveicariją [DK]*, Nr. 41615/07, 2010 m. liepos 6 d.; *Hokkanen prieš Suomiją*, Nr. 19823/92, 1994 m. rugsėjo 23 d.). Lietuvos teismų praktika taip pat yra orientuota į stabilų vaiko gyvenimą jo poreikius atitinkančioje aplinkoje. Tokios aplinkos pakeitimas turi būti pateisinamas ir būtinas, t. y. būtina nustatyti, kad esanti aplinka jam tapo nesaugi, nebeatitinka reikalavimų sveiko

vaiko normaliam vystymuisi, o tokia aplinka jam būtų sukurta pakeitus vaiko gyvenamąją vietą nustatant ją su kitu iš jo tėvų <...>“

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

77. Pareiškėjas skundėsi dėl teismo proceso, kurio metu buvo nustatyta jo dukros laikinoji ir nuolatinė gyvenamoji vieta su jo buvusią žmona. Jis rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi. Kadangi būtent Teismas sprendžia dėl bylos faktų kvalifikavimo (žr. *Radomilja ir kiti prieš Kroatiją* [DK], Nr. 37685/10 ir 22768/12, §§ 114 ir 126, 2018 m. kovo 20 d.), jis konstatuoja, kad pareiškėjo peticiją reikia nagrinėti pagal Konvencijos 8 straipsnį, kuriame nustatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiama ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

A. Priimtinumai

Vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimas

a) Šalių teiginiai

78. Vyriausybė nurodė, kad pareiškėjas nepanaudojo visų veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių. Pirma, jis nesikreipė į antstolį dėl to, kad I. tariamai nesilaikė bendravimo su dukra tvarkos, nustatytos teismo nutartimi dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Antra, jei pareiškėjas manė, kad vaikų teisių tarnybos neveikė uoliai, jis turėjo kreiptis į administracinę teisimą. Vyriausybė pateikė nacionalinių bylų pavyzdžių, kur teismai pripažino įvairias vaiko teisių apsaugos institucijas kaltomis ir priteisė ieškovams pinigines kompensacijas. Galiausiai pareiškėjas galėjo pateikti civilinį ieškinį valstybei, prašydamas atlyginti neturtinę žalą patirtą dėl proceso trukmės (žr. *Savickas ir kiti prieš Lietuvą* (nut.), Nr. 66365/09 ir 5 kiti, §§ 86–88, 2013 m. spalio 15 d.).

79. Pareiškėjas nesutiko su Vyriausybės teiginiais. Jis pateikė 2014 m. balandžio 28 d. antstolio priimto sprendimo kopiją. Sprendime antstolis patvirtino, kad gavo iš pareiškėjo Kauno apygardos teismo 2014 m. balandžio 1 d. sprendimu išduotą vykdomąjį raštą (žr. šio sprendimo 39 punktą) ir

nurodė I. prievolę vykdyti šią teismo nutartį. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad negalėjo apskusti vaiko teisių apsaugos institucijų teismui, kol skyrybų byla tęsėsi, nes tos institucijos taip pat buvo to proceso šalys. Jis taip pat pabrėžė, kad savo peticijoje Teismui jis skundė nacionalinių teismų, o ne kitų valdžios institucijų sprendimus. Pareiškėjas teigė negalėjęs kreiptis į teismą dėl žalos, padarytos kitų teismų sprendimais, atlyginimo ir kad reikalavimas atlyginti žalą valstybei nebūtų pakeitęs teismų sprendimų, kuriais nustatyta laikinoji ir vėliau nuolatinė jo dukros gyvenamoji vieta.

b) Teismo vertinimas

80. Teismas pakartoja, kad pareiškėjai privalo panaudoti tik tas vidaus teisinės gynybos priemones, kurios teoriškai ir praktiškai prieinamos reikšmingu metu, t. y. yra prieinamos, galinčios atitaisyti žalą, nurodytą jų skunduose, ir užtikrinti pagrįstas sėkmės perspektyvas (žr., be daugelio kitų, *Sejdovic prieš Italiją* [DK], Nr. 56581/00, § 46, ECHR 2006-II, ir *Vučković ir kiti prieš Serbiją* (dėl priimtumo) [DK], Nr. 17153/11, ir 29 kiti, §§ 71–74, 2014 m. kovo 25 d.). Šioje byloje pareiškėjas skundė nacionalinių teismų sprendimus, kuriais nustatyta jo dukros gyvenamoji vieta. Jo skundas nesusijęs su teismo nustatytos bendravimo su dukra tvarkos laikymusi ar vaiko teisių apsaugos institucijų veiksmais ar neveikimu. Todėl Teismas mano, jog nesvarbu, kad pareiškėjas dėl šių klausimų nesiskundė nacionalinėms valdžios institucijoms. Be to, Teismas laikosi nuomonės, kad civilinis ieškinys dėl žalos atlyginimo, kaip išskirtinai kompensacinio pobūdžio priemonė, negali atliepti pareiškėjo skundo, kad jo dukros gyvenamąją vietą nulėmė teismo proceso trukmė (žr. *mutatis mutandis*, *Z. J. prieš Lietuvą*, Nr. 60092/12, § 80, 2014 m. balandžio 29 d.). Todėl jis nėra veiksminga teisinės gynybos priemonė, kurią pareiškėjas privalėjo panaudoti pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį. Taigi Vyriausybės argumentai dėl peticijos priimtumo atmetami.

81. Teismas taip pat pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir kad jis nėra nepriimtinas koku nors kitu pagrindu. Todėl jį reikia pripažinti priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjas

82. Pareiškėjas teigė, kad, pirma, teismai pritaikė laikinąją apsaugos priemonę (tai yra nusprendė, kad vaikas laikinai gyvens su I.) rašytinio proceso tvarka, jam apie tai nepranešę ir asmeniškai jo neapklausę (žr. šio sprendimo 20 punktą), taip atimdami iš jo galimybę apsiginti nuo I. kaltinimų (žr. šio sprendimo 15 punktą). Nors vidaus teisėje numatyta galimybė nagrinėti prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo rašytine tvarka

(žr. šio sprendimo 71 punktą), konkrečios bylos aplinkybėmis tai, kad pareiškėjui nebuvo pranešta apie sprendimą ir nebuvo surengtas nagrinėjimas žodine tvarka, nebuvo naudinga nei tėvų, nei vaiko interesais. Pareiškėjas teigė, kad sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turėjo lemiamą reikšmę, nes vėlesniuose proceso etapuose, priimdami ar patvirtindami sprendimus nustatyti vaiko gyvenamąją vietą, teismai nevertino, kurie namai tinkamiausi jo dukrai gyventi, bet tik nagrinėjo klausimą, ar yra pagrindas keisti jos laikinąją gyvenamąją vietą. Todėl, pareiškėjo nuomone, žodiniai teismo posėdžiai vėlesnėse proceso stadijose iš esmės buvo beprasmingi, o laikinoji gyvenamoji vieta, nustatyta jo asmeniškai neapklausus, faktiškai tapo nuolatinė.

83. Antra, jis teigė, kad teismai nė vienoje proceso stadijoje neatsižvelgė į jo argumentus, kodėl dukra turėtų gyventi su juo, pavyzdžiui, prisirišimą prie jo, jo namo ir jo tėvų, ar gyvenimo sąlygas jo namuose (žr. šio sprendimo 16 ir 21 punktus). Nustatydami vaiko laikinąją gyvenamąją vietą, teismai nurodė, kad į pareiškėjo argumentus bus atsižvelgta vėlesnėje proceso stadijoje (žr. šio sprendimo 39 punktą), tačiau nustatydami nuolatinę gyvenamąją vietą jie tik konstatavo, kad nėra rimtos priežasties pakeisti vaiko laikinąją gyvenamąją vietą, kuri buvo su I. (žr. šio sprendimo 58 ir 63 punktus).

84. Trečia, pareiškėjas tvirtino, kad nacionaliniai teismai manė, jog gyventi su motina yra jo dukros geriausias interesas, ir pareiškėjui užkrovė įrodinėjimo, kad yra priešingai, našta, o iš I. to nebuvo reikalaujama. Be to, teismai nevertino byloje esančių įrodymų visumos – pirmiausia, nustatydami vaiko prisirišimą prie tėvų, jie rėmėsi tik teismo paskirtos psichologės išvadomis (žr. šio sprendimo 53 punktą), bet ne kitu psichologiniu įvertinimu, kurio metu prieita kitokia išvada (žr. šio sprendimo 38 punktą).

85. Galiausiai pareiškėjas teigė, kad skyrybų byla, atsižvelgiant į konkrečias jos aplinkybes, buvo nagrinėjama per ilgai, nes tuo metu vaikas gyveno su I. ir ši aplinkybė lėmė jos nuolatinę gyvenamąją vietą (žr. šio sprendimo 58 ir 63 punktus). Pareiškėjas teigė, kad, siekdami paspartinti procesą, teismai galėjo priimti sprendimą dėl gyvenamosios vietos atskirai nuo kitų su skyrybomis susijusių klausimų, kaip antai santuokinio turto padalijimas.

b) Vyriausybė

86. Iš pradžių Vyriausybė apgailestavo dėl įtemptų pareiškėjo ir jo buvusios žmonos santykių, kurie buvo žalingi jų dukrai. Vyriausybės nuomone, pareiškėjas skyrybų byloje ėmėsi „drastiškų priemonių“, pavyzdžiui, negražino P. I. (žr. šio sprendimo 26–32 punktus), valdžios institucijoms pateikė daugybę skundų dėl I. (žr. šio sprendimo 9, 11, 23, 26, 31, 41, 44 ir 48 punktus) ir nuvežė P. pas psichologus be I. sutikimo (žr. šio sprendimo 31 punktą). Vyriausybė pabrėžė, kad visos su vaikais susijusios bylos turi būti sprendžiamos atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus, kurie

gali skirtis nuo tėvų interesų (žr. šio sprendimo 70 ir 74 punktus). Ji taip pat pabrėžė, kad pagal Lietuvos teisę teismo sprendimai dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo neįgyja *res judicata* galios (žr. šio sprendimo 75 punktą). Taigi, pareiškėjui nebuvo visam laikui užkirstas kelias gyventi su dukra – jos gyvenamoji vieta gali būti nustatyta iš naujo, pasikeitus reikšmingoms aplinkybėms.

87. Vyriausybė teigė, kad nebuvo nieko, kas rodytų, jog pareiškėjas prieštaravo tam, kad I. pasiimtų P. 2013 m. lapkričio 9 d. – policija nusprendė nepradėti ikiteisminio tyrimo, nes pareiškėjas ir I. nepateikė jokių skundų vienas kito atžvilgiu, o pareiškėjas šio sprendimo neskundė (žr. šio sprendimo 7 ir 8 punktus).

88. Ji taip pat teigė, kad teismai prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių nagrinėjo laikydamiesi įstatymų ir siekdami teisėto tikslo – apsaugoti vaiko ir vieno iš sutuoktinių interesus (žr. šio sprendimo 70 ir 71 punktus). Spręsdami dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, teismai turėjo veikti nedelsdami ir neprivalėjo pranešti apie tai šalims. Vyriausybė pabrėžė, kad nutartys dėl abiejų – tiek pareiškėjo, tiek jo buvusios žmonos – prašymų taikyti laikinas apsaugos priemones buvo priimtose rašytinio proceso tvarka, jų neišsiskiriant, o pats pareiškėjas neprašė jo asmeniškai apklausti (žr. šio sprendimo 16 ir 21 punktus). Ji atkreipė dėmesį į tai, kad, pareiškėjui vėliau pateikus Kaišiadorių rajono apylinkės teismui prašymą pakeisti bendravimo su dukra tvarką, šis buvo išnagrinėtas žodinio proceso tvarka (žr. šio sprendimo 40 punktą). Bet kuriuo atveju nagrinėjant prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių pareiškėjo interesai buvo tinkamai užtikrinti – jam buvo nedelsiant pranešta apie Kaišiadorių rajono apylinkės teismo sprendimą ir jis turėjo galimybę šį sprendimą apskusti. Be to, teismai užtikrino pareiškėjo teisę matytis su dukra – Kaišiadorių rajono apylinkės teismas nustatė bendravimo tvarką, o Kauno apygardos teismas pareiškėjo teisę bendrauti išplėtė (žr. šio sprendimo 20 ir 39 punktus). Bendravimo su dukra tvarkos daugiausia buvo laikomasi, išskyrus keletą atvejų, kai mergaitė sirgo (žr. šio sprendimo 44 ir 45 punktus).

89. Vyriausybė teigė, kad skyrybų bylos nagrinėjimas teisme apskritai buvo teisingas. Pareiškėjas ir jo advokatas dalyvavo visuose teismo posėdžiuose, pareiškėjas teikė pareiškimus tiek žodžiu, tiek raštu, visi jo prašymai buvo tinkamai išnagrinėti, daugelis jų patenkinti. Teismai kruopščiai ištyrė šeimos situaciją ir tinkamai įvertino visas bylos aplinkybes, o išvadas padarė apklausę pareiškėją, jo buvusią žmoną, įvairius liudytojus, psichologus ir vaiko teisių apsaugos institucijų atstovus. Vyriausybė pabrėžė, kad šalies valdžios institucijos turėjo tiesioginio kontakto su visais susijusiais asmenimis pranašumą bei vertinimo nuožiūros laisvę.

90. Vyriausybė taip pat teigė, kad teismai netiesiogiai atsižvelgė į pareiškėjo argumentus, kodėl vaikas turėtų gyventi su juo, suteikdami lemiamą reikšmę teismo paskirtos psichologės išvadoms (žr. šio sprendimo 53 punktą). Kaišiadorių rajono apylinkės teismas pripažino, kad tiek

pareiškėjas, tiek I. gali užtikrinti tinkamas sąlygas vaikui gyventi, o P. yra prisirišusi prie abiejų savo tėvų (žr. šio sprendimo 58 punktą). Vyriausybės nuomone, tai rodo, kad pareiškėjas nebuvo vertinamas mažiau palankiai nei jo buvusi žmona. Tačiau teismai taip pat manė, kad svarbu užtikrinti vaikui saugią ir stabilią aplinką, todėl sprendimas pakeisti jos gyvenamąją vietą po dvejų gyvenimo su motina metų neatitiktų jos geriausių interesų (žr. šio sprendimo 58 ir 63 punktus). Tokia išvada atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką (žr. šio sprendimo 75 ir 76 punktus). Be to, nustatydami bendravimo su dukra tvarką, teismai užtikrino pareiškėjui tinkamas galimybes dalyvauti savo dukros auklėjime (žr. šio sprendimo 63 punktą).

91. Galiausiai Vyriausybė nurodė, kad skyrybų bylos procesas buvo sudėtingas ir jautrus dėl jame nagrinėjamų teisinių ir faktinių klausimų, kaip antai santuokos nutraukimas, vaiko globa ir išlaikymas bei turto padalijimas. Bet kokiu atveju teismai buvo aktyvūs ir veikė pakankamai greitai. Gavęs I. ieškinį dėl skyrybų 2014 m. sausio 2 d., Kaišiadorių rajono apylinkės teismas skubiai priėmė sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir 2014 m. kovo 7 d. surengė pirmąjį parengiamąjį posėdį skyrybų byloje (žr. šio sprendimo 18 ir 49 punktus). Teismas iš viso surengė dešimt posėdžių, „nė viena iš šalių nevilkino proceso“, per posėdžius teismas apklausė ne vieną liudytoją ir išnagrinėjo šalių prašymus (žr. šio sprendimo 49–56 punktus). Byla buvo sustabdyta vieninteliu atveju – kai P. tyrė teismo paskirta psichologė (žr. šio sprendimo 52–54 punktus). Dėl proceso Kauno apygardos teisme Vyriausybė teigė, kad teismo sprendimas atnaujinti bylos įrodymų vertinimą ir surengti bylos nagrinėjimą žodine tvarka (žr. šio sprendimo 62 punktą), nors ir užėmė daug laiko, buvo naudingas pareiškėjui. Vyriausybė taip pat atkreipė dėmesį, kad pareiškėjas nesiėmė jokių veiksmų procesui paspartinti. Priešingai, jis kelis mėnesius delsė pateikti skundus dėl teismo sprendimų ir per procesą pateikė ne vieną skundą ir prašymą. Be to, Vyriausybės teigimu, pareiškėjas neįrodė, kad dėl ilgos bylos nagrinėjimo trukmės jam buvo kliudoma bendrauti su dukra.

2. Teismo vertinimas

a) Bendrieji principai

92. Teismas pakartoja, kad tėvo ir vaiko abipusė vienas kito draugija sudaro šeimos gyvenimo esmę, net ir nutrūkus tėvų santykiams, o jai trukdančios nacionalinės priemonės prilygsta Konvencijos 8 straipsniu garantuojamos teisės apribojimui (žr. *Elsholz prieš Vokietiją* [DK], Nr. 25735/94, § 43, ECHR 2000-VIII). Toks apribojimas laikomas 8 straipsnio pažeidimu, nebent yra „nustatytas įstatymo“, siekia tikslo ar tikslų, kurie yra teisėti pagal šios nuostatos 2 dalį ir gali būti laikomas „būtinu demokratinėje visuomenėje“ (ten pat, § 45).

93. Spręsdamas, ar sprendimas nepaskirti globos arba nenustatyti bendravimo tvarkos buvo „būtinus demokratinėje visuomenėje“, Teismas turi

įvertinti, ar, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybės, nurodytos priežastys, pateisinančios priemonę, yra tinkamos ir pakankamos, kaip tai suprantama pagal Konvencijos 8 straipsnio 2 dalį. Neabejotinai kiekvienoje tokio pobūdžio byloje labai svarbu atsižvelgti į tai, kas yra geriausia vaiko interesams. Be to, reikia nepamiršti, kad šalies valdžios institucijos turi tiesioginio kontakto su visais susijusiais asmenimis pranašumą. Iš šių samprotavimų darytina išvada, kad Teismo užduotis – ne pakeisti šalies valdžios institucijas vykdant jų pareigas globos ir bendravimo su vaiku klausimais, o veikiau peržiūrėti, atsižvelgiant į Konvenciją, sprendimus, kuriuos šios institucijos priėmė naudodamosi savo vertinimo nuožiūros galia (žr. *Sahin prieš Vokietiją* [DK], Nr. 30943/96, § 64, ECHR 2003-VIII; *Sommerfeld prieš Vokietiją* [DK], Nr. 31871/96, § 62, ECHR 2003-VIII (ištraukos); ir *Z. J. prieš Lietuvą*, minėta pirmiau, § 96).

94. Kompetentingoms šalies valdžios institucijoms suteikiama vertinimo nuožiūros laisvė skiriasi priklausomai nuo klausimų pobūdžio ir nagrinėjamų interesų svarbos. Taigi, Teismas pripažino, kad valdžios institucijos turi plačią vertinimo nuožiūros laisvę vertindamos globos klausimus. Tačiau griežtesnė kontrolė reikalinga vertinant tolesnius apribojimus, pavyzdžiui, valdžios institucijų nustatytus tėvų bendravimo teisių apribojimus, kitas teisinės apsaugos priemones, kurios skirtos tėvų ir vaikų teisei į šeimos gyvenimo gerbimą veiksmingai apsaugoti. Šie tolesni apribojimai kelia pavojų, kad mažamečio vaiko ir vieno ar abiejų tėvų šeiminiai ryšiai bus veiksmingai apriboti (žr. *Sahin*, minėta pirmiau, § 65, ir *Sommerfeld*, minėta pirmiau, § 63).

95. 8 straipsnis reikalauja, kad nacionalinės valdžios institucijos pasiektų teisingą pusiausvyrą tarp vaiko ir tėvų interesų ir kad šiame procese ypatingas dėmesys būtų skiriamas geriausiems vaiko interesams, kurie, priklausomai nuo jų pobūdžio ir rimtumo, gali nusverti tėvų interesus. Pirmiausia, 8 straipsnis nesuteikia tėvui teisės į priemones, kurios galėtų pakenkti vaiko sveikatai ir raidai (žr. *Sahin*, minėta pirmiau, § 66, ir *Sommerfeld*, minėta pirmiau, § 64).

96. Nors Konvencijos 8 straipsnyje nėra aiškiai įtvirtintų procesinių reikalavimų, sprendimo priėmimo procesas, kuris pasibaigia apribojančiomis priemonėmis, turi būti teisingas ir užtikrinantis pagarbą 8 straipsniu saugomiems interesams. Todėl Teismas pirmiausia privalo nustatyti, ar, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes ir ypač priimamų sprendimų svarbą, pareiškėjas apskritai buvo pakankamai įtrauktas į sprendimų priėmimo procesą, vertinant jį kaip visumą, tam, kad būtų suteikta tinkama jo ar jos interesų apsauga (žr. *Z. J. prieš Lietuvą*, minėta pirmiau, § 100, ir ten nurodytą Teismo praktiką). Tam Teismas turi išsiaiškinti, ar nacionaliniai teismai nuodugniai ištyrė visą šeimos situaciją ir įvairius kitus, ypač faktinius, emocinius, psichologinius, materialinius ir medicininius, veiksnius ir teisingai bei pagrįstai įvertino atitinkamus kiekvieno asmens interesus, visada siekdamas priimti geriausią vaikui sprendimą (žr. *Neulinger ir Shuruk prieš*

Šveicariją [DK], Nr. 41615/07, § 139, ECHR 2010, ir *Leonov prieš Rusiją*, Nr. 77180/11, § 64, 2018 m. balandžio 10 d.).

97. Galiausiai Teismas mano, kad, atlikdamas peržiūrą pagal 8 straipsnį, jis taip pat gali atsižvelgti į tai, kiek trunka vietos valdžios institucijų sprendimo priėmimo procesas ir visi kiti susiję teisiniai procesai. Tokio pobūdžio bylose visada kyla pavojus, kad procesinis delsimas faktiškai nulems, koks bus priimtas sprendimas dėl teismui pateikto klausimo, dar nesurengus posėdžio jam nagrinėti. Šiuo atžvilgiu Teismas pakartoja, kad veiksminga teisė į šeimos gyvenimo gerbimą reikalauja, kad būsimi santykiai tarp tėvo ir vaiko būtų nustatyti atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes, o ne nulemti vien tik praėjusio laiko (žr. *W. prieš Jungtinę Karalystę*, § 65, 1987 m. liepos 8 d., A serija, Nr. 121; taip pat žr. *Sylvester prieš Austriją*, Nr. 36812/97 ir 40104/98, § 69, 2003 m. balandžio 24 d., ir *Z. J. prieš Lietuvą*, minėta pirmiau, § 100).

b) Pirmiau nurodytų principų taikymas šioje byloje

98. Vertindamas šios bylos aplinkybes, Teismas pirmiausia pažymi, kad pareiškėjo ir jo dukros P. santykiai neabejotinai yra šeimos gyvenimas, kaip suprantama pagal Konvencijos 8 straipsnį. Jis pripažįsta, kad sprendimai, kuriais nustatyta laikina, o vėliau ir nuolatinė vaiko gyvenamoji vieta su motina, apribojo pareiškėjo teisę į šeimos gyvenimo gerbimą (žr. *G. B. prieš Lietuvą*, Nr. 36137/13, § 87, 2016 m. sausio 19 d., ir *Petrov ir X prieš Rusiją*, Nr. 23608/16, § 103, 2018 m. spalio 23 d.). Teismas taip pat pažymi, kad šalys neginčijo, kad pagrindas apriboti pareiškėjo teisę yra įtvirtintas nacionalinėje teisėje ir juo siekiama teisėto tikslo – saugoti pareiškėjo dukros geriausius interesus (taip pat žr. *G. B. prieš Lietuvą*, minėta pirmiau, § 90). Todėl belieka išnagrinėti, ar apribojimas buvo „būtinasis demokratinėje visuomenėje“.

99. Pareiškėjas skundėsi dėl teismo sprendimų, kuriais patenkintas jo buvusios žmonos prašymas taikyti laikinąją apsaugos priemonę ir nuspręsta, kad jų dukra turėtų laikinai gyventi su pareiškėjo buvusią žmoną (žr. šio sprendimo 18–20 ir 39 punktus), ir dėl sprendimų, kuriais nustatyta jų dukros gyvenamoji vieta su pareiškėjo buvusią žmoną (žr. šio sprendimo 57–60 ir 63 punktus). Teismas pažymi, kad visi šie sprendimai priimti toje pačioje skyrybų byloje, kurią pradėjo I. 2013 m. gruodžio 30 d. (žr. šio sprendimo 15 punktą) ir užbaigė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2016 m. gruodžio 13 d. (žr. šio sprendimo 65 punktą). Teismas paeiliui nagrinės pareiškėjo skundus dėl kiekvieno skyrybų bylos etapo.

100. Iš pradžių jis atkreipia dėmesį į tai, kad pagal Lietuvos teisę teismo sprendimas nustatyti gyvenamąją vietą neįgyja *res judicata* galios, taigi, net ir pasibaigus ginčijamam teismo procesui, pareiškėjas išsaugojo teisę prašyti nacionalinių teismų priimti naują sprendimą dėl gyvenamosios vietos nustatymo su juo (žr. šio sprendimo 68, 75 ir 86 punktus). Tačiau iš nacionalinių teismų praktikos aiškiai matyti, kad nuolatinė vaiko gyvenamoji

vieta gali būti keičiama tik esant „būtinam reikalingumui bei aiškiam, pakankamam pagrindui“, ypač nustatius, kad „esanti aplinka jam tapo nesaugi, nebeatitinka reikalavimų sveiko vaiko normaliam vystymuisi“ (žr. šio sprendimo 75 ir 76 punktus). Taigi, atsižvelgiant į tai, kad sunku pakeisti nustatytą vaiko gyvenamąją vietą, *res judicata* galios nebuvimas nesumažina klausimo, dėl ko pareiškėjas ginčijosi nagrinėjamame procese, svarbos.

i) Sprendimai dėl laikinųjų apsaugos priemonių

101. Tiek Kaišiadorių rajono apylinkės teismas, tiek Kauno apygardos teismas sprendimuose dėl laikinųjų apsaugos priemonių pabrėžė tai, kad, pakeitus nuolatinę vaiko gyvenamąją vietą, jis gali patirti socialinę ir psichologinę žalą, todėl nuolatinė gyvenamoji vieta turėtų būti keičiama tik nustatius, kad ji pavojinga vaikui (žr. šio sprendimo 18–20 ir 39 punktus). Kauno apygardos teismas pridūrė, kad toje skyrybų bylos stadijoje teismai nenustatinėjo nuolatinės P. gyvenamosios vietos ir nevertino, prie kurio iš tėvų mergaitė labiau prisirišusi ar kurio iš tėvų namai labiau atitiktų jos poreikius, nes tai bus padaryta vėliau, priimant sprendimą dėl gyvenamosios vietos (žr. šio sprendimo 39 punktą). Teismai, nustatę, kad P. gyvena su I. ir kad atitinkamos valdžios institucijos įvertino, jog I. bute sąlygos tinkamos (žr. šio sprendimo 14 ir 17 punktus), konstatavo, kad nėra priežasčių keisti P. gyvenamąją vietą.

102. Tačiau Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad pareiškėjas Kaišiadorių rajono apylinkės teismui ir Kauno apygardos teismui pateiktuose pareiškimuose ginčijo prielaidą, jog P. įprastinė gyvenamoji vieta yra I. butas. Jis teigė, kad mergaitės įprastinė gyvenamoji vieta yra jo tėvų namas, kuriame ji gyveno nuo gimimo iki išsikraustymo su I., ir kad I. piktnaudžiavo savo tėvų teisėmis vienašališkai pakeisdama šią gyvenamąją vietą (žr. šio sprendimo 16 ir 21 punktus). I. neginčijo, kad pareiškėjo tėvų namas buvo įprastinė P. gyvenamoji vieta iki 2013 m. lapkričio 9 d. (žr. šio sprendimo 22 punktą). Pareiškėjas taip pat nurodė, kad 2013 m. lapkričio 9 d. jis leido I. pasiimti P., nes buvo suklaidintas policijos pareigūnų ir susitaręs su I., kad P. gyvens su kiekvienu iš tėvų pakaitomis (žr. šio sprendimo 11, 16 ir 21 punktus). I. neigė, kad dėl to buvo susitarta (žr. šio sprendimo 22 punktą). Teismas pažymi, kad nei Kaišiadorių rajono apylinkės teismas, nei Kauno apygardos teismas savo sprendimuose tinkamai neišnagrinėjo šių argumentų. Teismai nepaaiškino, kodėl, jų manymu, P. įprastinė gyvenamoji vieta buvo I. butas, kuriame mergaitė po išsikraustymo iš ankstesnių namų gyveno su motina vos kelis mėnesius, o ne pareiškėjo tėvų namas, kuriame ji gyveno keletą metų nuo gimimo iki 2013 m. lapkričio 9 d. Be to, teismai neišnagrinėjo aplinkybių, kuriomis I. pasiėmė P. 2013 m. lapkričio 9 d., ir ar pareiškėjas ir I. buvo susitarę dėl tolesnių P. gyvenimo sąlygų. Visų pirma, jie neapklausė pareiškėjo, I. ir tą dieną į pareiškėjo tėvų namus iškvieštų policijos pareigūnų, kurie galbūt būtų galėję paaiškinti svarbias aplinkybes,

ypač turint omenyje tai, kad pareiškėjas teigė buvęs suklaidintas policijos pareigūnų. Šiuo klausimu Teismas pažymi, kad Lietuvos civilinio proceso kodeksas leidžia teismams, nagrinėjantiems šeimos bylas, rinkti įrodymus savo iniciatyva (žr. šio sprendimo 73 punktą). Jis taip pat pažymi, kad, kaip nurodė Vyriausybė, Civilinio proceso kodekse nustatyta, jog sprendimai dėl laikinųjų apsaugos priemonių turi būti priimami rašytine tvarka, jame taip pat nustatyta, kad sprendimai šeimos bylose negali būti priimami už akių (žr. šio sprendimo 71 ir 72 punktus), ir pareiškėjas skunde Kaišiadorių rajono apylinkės teismui prašė teismo taikyti pastarąją nuostatą (žr. šio sprendimo 16 punktą).

103. Teismas pabrėžia, kad į jo funkcijas neįeina pareiga nustatyti, su kuriuo iš tėvų vaikas turėjo laikinai gyventi vykstant skyrybų procesui. Vis dėlto jis pažymi, kad sprendimai dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kuriais nuspręsta, kad pareiškėjo dukra turėtų laikinai gyventi su motina, dar labiau sustiprino P. prisirišimą prie motinos gyvenamosios vietos ir taip padidino tikimybę, kad ši gyvenamoji vieta, atsižvelgiant į poreikį užtikrinti stabilią aplinką vaikui, ilgainiui taps nuolatinė. Taigi, atsižvelgdamas į to proceso reikšmę galutiniam sprendimui skyrybų byloje, Teismas konstatuoja, kad buvo ypač svarbu įtraukti pareiškėją į sprendimo priėmimo procesą tiek, kad būtų užtikrinta reikalinga jo interesų apsauga, numatyta Konvencijos 8 straipsnyje (žr. šio sprendimo 96 punkte pateiktas nuorodas). Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, Teismas negali daryti išvados, kad Kaišiadorių rajono apylinkės teisme ir Kauno apygardos teisme vykusiame procese dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pareiškėjui buvo užtikrinta minėta apsauga.

ii) Sprendimai dėl gyvenamosios vietos nustatymo

104. Toliau Teismas nagrinės sprendimus, kuriais buvo nustatyta P. gyvenamoji vieta su I. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas ir Kauno apygardos teismas savo sprendimuose dėl skyrybų bylos esmės dar kartą pabrėžė, kad vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta neturėtų būti keičiama nesant „būtino ir neišvengiamo pagrindo“ ir jei tai nenaudinga geriausiems vaiko interesams (žr. šio sprendimo 58 ir 63 punktus). Priimdami sprendimą pakeisti P. gyvenamąją vietą, kuri tuo metu buvo su motina, teismai rėmėsi vaiko teisių apsaugos institucijų atliktu sąlygų I. ir pareiškėjo namuose vertinimu, taip pat teismo paskirtos psichologės išvadomis dėl P. prisirišimo prie tėvų.

105. Vaiko teisių apsaugos institucijos, vertinusios sąlygas pareiškėjo ir I. namuose, nusprendė, kad jos abiejuose namuose yra tinkamos vaikui gyventi (žr. šio sprendimo 14, 17, 24 ir 25 punktus). Nors nustatyta, kad I. butas kuklus ir jį reikia šiek tiek atnaujinti (žr. šio sprendimo 14 punktą), o pareiškėjas teigė, kad jo namai geriau atitinka dukros poreikius (žr. šio sprendimo 16 punktą), Teismas sutinka su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

teiginiu (žr. šio sprendimo 74 punktą), kad geresnės materialinės sąlygos neturi lemiamos reikšmės, kai ir kitas tėvas užtikrina tinkamas sąlygas.

106. Toliau Teismas pažymi, kad per teismo procesą pareiškėjo prašymu P. apžiūrėjo teismo paskirta psichologė (žr. šio sprendimo 51 punktą). Ji nustatė, kad mergaitė prisirišusi prie abiejų tėvų ir nori gyventi su jais abiem. Nors buvo akivaizdu, kad P. ilgisi pareiškėjo, psichologė teigė, kad mergaitė priprato gyventi su motina jos bute, todėl rekomendavo nebekeisti jos gyvenamosios vietos, nes tai pakenktų mergaitės poreikiui turėti stabilią ir saugią aplinką (žr. šio sprendimo 53 punktą). Pareiškėjas neginčijo teismo paskirtos psichologės patikimumo ar nešališkumo, tačiau teigė, kad teismai taip pat turėjo atsižvelgti į ankstesnį psichologo vertinimą, kuriame nurodyta, kad P. labiau prisirišusi prie jo nei prie I. (žr. šio sprendimo 38, 61 ir 84 punktus). Šiuo požiūriu Teismas pakartoja, kad paprastai pateiktus įrodymus vertina nacionaliniai teismai, įskaitant priemones svarbiems faktams nustatyti (žr. *Sahin*, minėta pirmiau, § 73, ir *Sommerfeld*, minėta pirmiau, § 71). Nagrinėjamoje byloje, nors teismai aiškiai nepateikė priežasčių, kodėl nesirėmė psichologo vertinimo, kurį nurodė pareiškėjas, išvadomis, Teismas pripažįsta, kad teismai nesielgė savavališkai ar akivaizdžiai nepagrįstai, remdamiesi naujesniu teismo paskirtos psichologės atliktu vertinimu, ypač turint omenyje, kad psichologė paskirta pareiškėjo prašymu ir pareiškėjas neginčijo jos patikimumo ar nešališkumo.

107. Teismas taip pat pažymi, kad nors pareiškėjas ir I. abu kaltino vienas kitą netinkamu elgesiu šeimoje, o pareiškėjas valdžios institucijoms ne kartą skundė I. (žr. šio sprendimo 9, 10, 11, 15, 16, 23, 26, 27, 31, 41, 44 ir 48 punktus), visi šie kaltinimai galiausiai buvo atmesti (žr. šio sprendimo 12, 28, 41, 44, 48 ir 57 punktus).

108. Taigi Teismas mano, kad vidaus valdžios institucijos ir teismai patikimai nustatė, kad tiek pareiškėjas, tiek jo buvusi žmona gali pasirūpinti savo dukra ir užtikrinti jai tinkamas gyvenimo sąlygas, o mergaitė yra prisirišusi prie abiejų tėvų. Todėl mergaitės įprastinė gyvenamoji vieta tapo lemiamu veiksniu teismams priimant sprendimą dėl jos gyvenamosios vietos.

109. Teismas supranta sunkumus, su kuriais susiduria šalies valdžios institucijos ir teismai, sprenddami vaikų priežiūros klausimus, ypač jei jie privalo priimti sprendimą dėl gyvenamosios vietos nustatymo su vienu iš dviejų išsiskyrusių tėvų (žr., *mutatis mutandis*, *Antonyuk prieš Rusiją*, Nr. 47721/10, § 121, 2013 m. rugpjūčio 1 d.). Teismas neturi pagrindo nesutikti su nacionaliniais teismais, kad sprendimas užtikrinti stabilią aplinką ir išvengti nereikalingo P. gyvenamosios vietos keitimo, ypač atsižvelgiant į jos amžių, geriausiai atitinka jos interesus. Teismas taip pat sutinka, kad tokiose situacijose kaip ši, kai vaikas prisirišęs prie abiejų tėvų ir jie abu gali tinkamai vaiku pasirūpinti, vaiko įprastinė gyvenamoji vieta gali būti lemiamas veiksnys sprendžiant dėl jos gyvenamosios vietos nustatymo su vienu iš tėvų (žr. panašią situaciją *Malinin prieš Rusiją*, Nr. 70135/14, §§ 71–72, 2017 m. gruodžio 12 d.).

110. Nepaisant to, Teismas pakartoja, kad veiksminga teisė į šeimos gyvenimo gerbimą reikalauja, kad būsimi tėvo ir vaiko santykiai turi būti nustatomi atsižvelgiant į visus svarbius argumentus, o ne nulemti praėjusio laiko (žr. šio sprendimo 97 punkte pateiktas nuorodas). Jis pažymi, kad Kaišiadorių rajono apylinkės teismas, priimdamas sprendimą nustatyti P. gyvenamąją vietą su I., konstatavo, kad P. gyvena su I. dvejus metus. Teismas nusprendė, kad tai yra „ypač svarbi aplinkybė“, ir nusprendė, kad nėra „būtino ir neišvengiamo pagrindo“ keisti P. gyvenamąją vietą (žr. šio sprendimo 58 punktą). Teismas pažymi, kad sprendimuose dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo P. gyvenamoji vieta su I. nustatyta laikinai. Šie sprendimai, kaip jau konstatuota, priimti neužtikrinus pareiškėjui tinkamų procesinių garantijų (žr. šio sprendimo 103 punktą). Be to, minėtas dvejų metų laikotarpis nuo to laiko, kai P. pradėjo gyventi su I. (2013 m. lapkričio 9 d.), atsirado dėl proceso Kaišiadorių rajono apylinkės teisme trukmės, nes teismas sprendimą dėl skyrybų bylos esmės pateikė tik 2015 m. lapkričio 18 d. (žr. šio sprendimo 57 punktą).

111. Išnagrinėjęs šalių pateiktą medžiagą, Teismas negali daryti išvados, kad procesas Kaišiadorių rajono apylinkės teisme buvo pakankamai spartus, ypač atsižvelgiant į jo svarbą pareiškėjo teisei į šeimos gyvenimo gerbimą. Teismas pažymi, kad vidutiniškai per mėnesį buvo numatytas ne daugiau kaip vienas teismo posėdis (žr. šio sprendimo 49–56 punktus), o keletą kartų pertraukos tarp posėdžių truko du ar tris mėnesius (pavyzdžiui, nuo 2014 m. kovo 7 d. iki gegužės 6 d., nuo 2014 m. liepos 17 d. iki rugsėjo 3 d. ir nuo 2015 m. birželio 25 d. iki rugsėjo 10 d. – žr. šio sprendimo 49, 50 ir 54 punktus). Be to, nuo to laiko, kai teismas pateikė klausimus psichologei, iki laiko, kai psichologė ištyrė P., praėjo daugiau nei keturi mėnesiai, nors išvadoms pateikti reikėjo tik vieno apsilankymo (žr. šio sprendimo 52 ir 53 punktus). Be to, nors atrodo, kad pirmasis teismo posėdis, numatytas 2014 m. kovo 7 d., buvo atidėtas, nes nei pareiškėjas, nei I. neatvyko (žr. šio sprendimo 49 punktą), nėra jokių požymių, kad dėl kitų vėlavimų būtų buvęs kaltas pareiškėjas (palyginti žr. *Leonov*, minėta pirmiau, § 75). Vyriausybė nepareiškė, kad proceso metu pareiškėjas pateikė nepagrįstų prašymų ar kitokiu būdu piktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis (žr. šio sprendimo 91 punktą), nacionaliniai teismai taip pat to nekonstatavo. Teismas atsižvelgia į Vyriausybės argumentą, kad skyrybų byla buvo sudėtinga, nes joje buvo nagrinėjami teisiniai ir faktiniai klausimai (žr. šio sprendimo 91 punktą), taip pat į pareiškėjo argumentą, kad teismai galėjo priimti sprendimą dėl gyvenamosios vietos nustatymo atskirai nuo kitų klausimų, kad procesas būtų paspartintas (žr. šio sprendimo 85 punktą). Teismas pakartoja, kad valstybė turi organizuoti savo teismų sistemą taip, kad jos institucijos gebėtų laikytis Konvencijos reikalavimų (žr., *mutatis mutandis*, *Mardosai prieš Lietuvą*, Nr. 42434/15, § 55, 2017 m. liepos 11 d., ir ten nurodytą Teismo praktiką). Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas

konstatuoja, kad šios bylos aplinkybėmis procesas Kaišiadorių rajono apylinkės teisme nebuvo pakankamai greitas.

112. Toliau, nepaisant to, kad Kauno apygardos teisme ir Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme skundų nagrinėjimas neužtruko (žr. šio sprendimo 63 ir 65 punktus), Teismo nuomone, tai neištaisė aplinkybės, kad dveji metai, kuriuos byla buvo nagrinėjama pirmosios instancijos teisme ir per kuriuos pareiškėjo dukra gyveno su motina, faktiškai nulėmė vaiko gyvenamosios vietos nustatymo klausimą.

iii) Išvada

113. Galiausiai Teismas pažymi, kad tiek taikant laikinasias apsaugos priemones, tiek sprendžiant dėl gyvenamosios vietos nustatymo, pareiškėjas pateikė įvairių argumentų, pagrindžiančių jo teiginį, kad P. turėtų gyventi su juo, pavyzdžiui, stiprus prisirišimas prie jo, jo tėvų ir namų; materialinės sąlygos jo namuose; jo palankus darbo grafikas (žr. šio sprendimo 16, 21, 61 ir 64 punktus). Teismai, priėmę sprendimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių, nenagrinėjo šių argumentų iš esmės, teigdami, kad P. prisirišimas prie tėvų ir jų namų tinkamumas bus įvertinti vėliau (žr. šio sprendimo 39 punktą). Tačiau, priimdami sprendimą dėl gyvenamosios vietos nustatymo, teismai konstatavo, kad abu tėvai gali užtikrinti tinkamas sąlygas, todėl nėra pagrindo keisti P. nuolatinę gyvenamąją vietą, kuri tuo metu buvo su I. (žr. šio sprendimo 58 ir 63 punktus). Ne Teismas turėtų nustatyti, kokia reikšmė turėjo būti suteikta pareiškėjo argumentams ar kokioje proceso stadijoje jie turėjo būti nagrinėjami. Vis dėlto jis pakartoja, kad, kaip bebūtų tokiose bylose, Konvencijos 8 straipsnis įpareigoja nacionalinius teismus nuodugniai ištirti visą šeimos situaciją ir įvairius svarbius veiksnius (žr. šio sprendimo 96 punkte pateiktas nuorodas). Šioje byloje pareiškėjas atsidūrė situacijoje, kai tarpinis sprendimas buvo priimtas neišnagrinėjus jo argumentų iš esmės, o laikui bėgant šis tarpinis sprendimas nulėmė bylos baigtį, todėl pareiškėjo argumentai tapo nebeaktualūs. Todėl Teismas konstatuoja, kad procesas pareiškėjo ir I. skyrybų byloje, vertinant jį kaip visą, buvo nesuderinamas su pareiškėjo teise į šeimos gyvenimo gerbimą pagal Konvencijos 8 straipsnį.

114. Taigi ši nuostata pažeista.

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 14 STRAIPSNIO, TAIKOMO KARTU SU 8 STRAIPSNIU, PAŽEIDIMAS

115. Pareiškėjas skunduose taip pat nurodė, kad jo dukros gyvenamąją vietą nustatę teismai jį vertino ne taip palankiai kaip jo buvusią žmoną, taip diskriminuodami jį dėl lyties. Jis rėmėsi Konvencijos 14 straipsniu.

116. Kadangi būtent Teismas sprendžia dėl bylos faktų kvalifikavimo (žr. *Radomilja ir kiti*, minėta pirmiau, §§ 114 ir 126), jis mano, kad šis

skundas patenka į Konvencijos 14 straipsnio, nagrinėjamo kartu su 8 straipsniu, taikymo sritį. 14 straipsnyje nustatyta:

„Naudojimasis šioje Konvencijoje nustatytomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.“

1. Šalių teiginiai

a) Vyriausybė

117. Vyriausybė pirmiausia nurodė, kad pareiškėjas neišnaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių. Visų pirma, savo apeliaciniame skunde dėl Kauno apylinkės teismo nutarties skyrybų byloje jis neiškėlė diskriminacijos klausimo (žr. šio sprendimo 61 punktą), taip užkirsdamas kelią šio skundo vertinimui nacionaliniu lygmeniu. Pareiškėjas taip pat neskundė 2015 m. lapkričio 3 d. Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimo, kuriuo atmestas jo skundas dėl lygių galimybių kontrolieriaus. Skunde pareiškėjas teigė, kad yra diskriminuojamas dėl lyties (žr. šio sprendimo 46 ir 47 punktus).

118. Be to, Vyriausybė teigė, kad bet kuriuo atveju nėra pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas buvo diskriminuojamas. Nacionalinių teismų sprendimai buvo pagrįsti geriausių vaiko interesų principu ir paremti išsamiais atitinkamų valdžios institucijų ir ekspertų vertinimais. Nė vieno iš tėvų lytis neturėjo lemiamos reikšmės sprendimui ir nėra įrodymų, kad jei pareiškėjas būtų kitos lyties, byloje būtų buvęs priimtas kitoks sprendimas. Galiausiai, pasisakydama dėl Kaišiadorių psichologinės tarnybos išvadų, kuriose, pareiškėjo teigimu, jis buvo diskriminuojamas (žr. šio sprendimo 36 ir 37 punktus), Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nebegali būti laikomas nukentėjusiu nuo diskriminacijos, nes jo skundą dėl minėtų išvadų išnagrinėjo lygių galimybių kontrolierius, o sprendimą dėl gyvenamosios vietos nustatymo priėmė teismai nepasinaudojo šiomis išvadomis kaip įrodymais (žr. šio sprendimo 42, 43, 46 ir 47 punktus).

b) Pareiškėjas

119. Pareiškėjas nesutiko su Vyriausybės argumentais, kad nebuvo išnaudotos vidaus teisinės gynybos priemonės. Jis teigė, kad jo skundas Teismui susijęs su nacionalinių teismų, o ne lygių galimybių kontrolieriaus priimtais sprendimais, todėl jis neturėjo pareigos skųsti Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimo procese dėl kontrolieriaus (žr. šio sprendimo 47 punktą). Jis taip pat teigė, kad dėl diskriminacijos dėl lyties jis skundėsi kasaciniame skunde, kuriuo jis skundė Kauno apygardos teismo nutartį skyrybų byloje (žr. šio sprendimo 64 punktą), nes būtent šioje nutartyje jo diskriminacija „labiausiai atsiskleidžia“.

120. Pareiškėjas taip pat teigė, kad nacionaliniai teismai palankiau vertino jo buvusią žmoną, nes ji mergaitės motina. Jo manymu, teismai padarė prielaidą, kad vaikui geriausia gyventi su savo motina, ir pareiškėjui užkrovė įrodinėjimo, kad yra priešingai, našta, o iš jo buvusios žmonos nebuvo reikalaujama įrodyti, kodėl jų dukra neturėtų gyventi su pareiškėju.

2. Teismo vertinimas

121. Teismo nuomone, nebūtina vertinti Vyriausybės argumentų dėl priimtino nepanaudojus vidaus teisinės gynybos priemonių, nes bet kuriuo atveju skundas nepriimtinas dėl toliau nurodytų priežasčių.

122. Teismas iš pradžių pažymi, kad, nustatant tėvų teises ir pareigas savo vaikams, Lietuvos įstatymuose nėra išskiriama nė viena iš lyčių (žr. šio sprendimo 66–69 punktus). Priimdami sprendimą dėl gyvenamosios vietos nustatymo skyrybų atveju, nacionaliniai teismai privalo įvertinti visas svarbias aplinkybes, įskaitant vaiko santykius su kiekvienu iš tėvų, jų elgesio ir kitas asmenines savybes, požiūrį į vaiko auklėjimą ir raidą, dalyvavimą vaiko išlaikyme ir priežiūroje iki ginčo ir jų galimybes užtikrinti tinkamas vaiko gyvenimo, auklėjimo ir raidos sąlygas (žr. šio sprendimo 74 punktą). Ginčas dėl vaiko gyvenamosios vietos turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus (žr. šio sprendimo 70 ir 74 punktus). Be to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra aiškiai konstatavęs, kad teismo sprendimo dėl vaiko gyvenamosios vietos negali nulemti tėvų lytis, t. y. teismas negali suteikti tėvui ar motinai privilegijų, sprendžiamas jų ginčą dėl to, su kuriuo iš jų nustatytina vaiko gyvenamoji vieta (žr. šio sprendimo 76 punktą).

123. Nagrinėjamoje byloje Teismas jau nustatė, kad tiek pareiškėjas, tiek jo buvusi žmona yra vienodai pajėgūs rūpintis savo dukra ir užtikrinti jai tinkamas gyvenimo sąlygas, todėl sprendimas dėl gyvenamosios vietos iš esmės priklausė nuo mergaitės įprastinės gyvenamosios vietos (žr. šio sprendimo 108 punktą). Teismai, kurie pirmiausia nustatė pareiškėjo dukros laikinąją, o vėliau ir nuolatinę gyvenamąją vietą, pabrėžė būtinybę užtikrinti saugią ir stabilią aplinką mažamečiam vaikui ir nesant svarbių priežasčių nekeisti jo įprastinės gyvenamosios vietos (žr. šio sprendimo 20, 39, 58 ir 63 punktus). Teismas atkreipia dėmesį į Kaišiadorių psichologinio centro priimtas išvadas, kuriose teigiama, kad P. „būdingas atsiskyrimo su mama nerimas“ ir kad „vienareikšmiškai būtina tenkinti [P.] poreikį gyventi su motina“, dėl kurių pareiškėjas pateikė skundą lygių galimybių kontrolieriui (žr. šio sprendimo 36 ir 37 punktus). Tačiau nė vienas iš P. gyvenamąją vietą nustačiusių teismų nesirėmė šiomis išvadomis ir nepateikė teiginių, iš kurių būtų galima spręsti, kad motina vaikui yra svarbesnė nei tėvas (žr. šio sprendimo 18–20, 39, 57–60 ir 63 punktus). Taigi, nors Teismas kritikavo procesą, kuriame šie sprendimai priimti, jis neišvelgia skirtingo požiūrio dėl lyties nacionalinių valdžios institucijų priimtuose sprendimuose (žr., *mutatis mutandis*, *Petrov ir X*, minėta pirmiau, §§ 127–129).

124. Todėl Teismas daro išvadą, kad skundas pagal Konvencijos 14 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu, yra akivaizdžiai nepagrįstas ir turi būti paskelbtas nepriimtinu pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir 4 dalį.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

125. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

126. Pareiškėjas reikalavo priteisti 5 000 eurų (EUR) už neturtinę žalą. Jis taip pat reikalavo priteisti 10 000 EUR neturtinės žalos, kurią tariamai patyrė jo dukra.

127. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo dukra šioje byloje nėra pareiškėja, todėl pareiškėjo reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo dukros vardu yra nepagrįstas. Vyriausybės nuomone, pareiškėjas iš tikrųjų reikalavo 15 000 EUR sau, o ši suma yra per didelė ir nepagrįsta.

128. Teismas pažymi, kad teisingas atlyginimas gali būti priteistas, jei žalą sukėlė nustatytas pažeidimas; žala neatlyginama, jei ją sukėlė įvykiai ar aplinkybės, kurie nelaikomi Konvencijos pažeidimu, taip pat jei žala susijusi su skundais, paskelbtais nepriimtinais. Jis pažymi, kad šią peticiją Teismui pateikė tik pareiškėjas, o šiame sprendime nustatytas pažeidimas susijęs tik su pareiškėjo teisėmis. Todėl reikalavimas atlyginti pareiškėjo dukros patirtą žalą atmestinas.

129. Tačiau Teismas mano, kad pareiškėjas patyrė emocinių išgyvenimų dėl šioje byloje nustatyto jo teisių pagal Konvencijos 8 straipsnį pažeidimo. Todėl jis pareiškėjui priteisia 5 000 EUR neturtinei žalai atlyginti.

B. Sąnaudos ir išlaidos

130. Pareiškėjas nepateikė jokių reikalavimų atlyginti bylinėjimosi ir kitas išlaidas. Todėl tokioms išlaidoms padengti Teismas jam nieko nepriteisia.

C. Palūkanos

131. Teismas mano, kad delspinigių norma turėtų būti pagrįsta ribine Europos Centrinio Banko skolinimo norma, prie jos pridedant tris procentinius punktus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI:

1. *Skelbia* peticiją pagal Konvencijos 8 straipsnį priimtina, o likusią peticijos dalį – nepriimtina.
2. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis.
3. *Nusprendžia*:
 - a) kad valstybė atsakovė per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi sumokėti pareiškėjui 5 000 EUR (penkis tūkstančius eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
 - b) nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turi būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentinius punktus.
4. *Atmeta* likusią pareiškėjo reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2019 m. liepos 23 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Hasan Bakırcı
Kanclerio pavaduotojas

Robert Spano
Pirmininkas